

Nr 145

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående riktlinjer för biståndsexperters anställningsvillkor, m. m., given Stockholms slott den 10 april 1964.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlatande föredragande statsråd hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ulla Lindström

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag till riktlinjer gällande anställningsvillkor m. m. för experter inom bilateral teknisk biståndsverksamhet. Förslaget innebär tillämpning av avtalsform för expertanställningarna. Vidare förordas en fri lönesättning. De framlagda riktlinjerna innebär i övrigt en så långt möjligt genomförd anpassning av experternas löne- och anställningsvillkor till vad gäller för andra statstjänstemän, särskilt inom utrikesförvaltningen.

I vad angår svenska experter inom den multilaterala biståndsverksamheten innefattar propositionen förslag om åtgärder i syfte att avhjälpa vissa brister i socialförsäkringsskyddet som uppstår till följd av expertens tjänstgöring hos internationell organisation.

Förslagen avses genomföras med verkan från och med den 1 juli 1964.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 april 1964.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Lindström fråga om *anställningsvillkor för experter inom den tekniska biståndsverksamheten, m. m.* samt anför.

I sitt betänkande »Den svenska utvecklingshjälpen» (SOU 1961: 50) **behandlade administrationsutredningen för biståndet till utvecklingsländerna (administrationsutredningen)** bl. a. frågor rörande rekryteringen av fackmän för tekniskt bistånd. Frågorna ansågs vara av den arten, att de krävde mer eller mindre kontinuerliga utredningar.

Sedan nämnden för internationellt bistånd (NIB) den 1 januari 1962 påbörjat sin verksamhet, förordnade jag, med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 16 februari samma år, byråchefen i riksrevisionsverket *T. A. R. Thorson* att såsom sakkunnig biträda inom utrikesdepartementet vid vissa förberedande undersökningar angående löne- och anställningsförhållandena m. m. för sådana svenska experter, som utsändes för medverkan i svenska bilaterala biståndsinsatser. Den 25 juni 1962 förordnade jag efter hemställan av NIB, att det Thorson meddelade uppdraget även skulle omfatta löne- och anställningsförhållandena för sådana svenska experter, som tjänstgör inom den multilaterala biståndsverksamheten.

Efter fullgjort uppdrag överlämnade Thorson den 15 november 1962 en »Promemoria angående svenska biståndsexperters löne- och anställningsförhållanden m. m.», vilken jag den 5 januari 1963 tillställde NIB med anhållan om vidare utredning.

Med anledning härav beslöt nämndens styrelse den 22 februari 1963 att tillkalla en utredning,¹ *Utredningen om biståndsexperters villkor*, med uppdrag att i anslutning till den av Thorson utförda förberedande undersök-

¹ Byråchefen i utrikesdepartementet *B. A. Odhner*, ordförande, byråchefen i socialdepartementet *C. G. Lidbom* (t. o. m. 9.1. 1964) förste kanslisekreteraren i socialdepartementet *S. I. Lindberg* (fr. o. m. 10.1. 1964), budgetsekreteraren i civildepartementet *J. -Chr. O. A. Montelius* och byråchefen hos NIB *J. E. Tranæus* med byråcheferna i utrikesdepartementet *P. O. Hj. Å:son Hammarskjöld* (t. o. m. 22.1. 1964) och *S. E. U. Lannefjord* samt byrådirektören i utrikesdepartementet *P. O. V. Forshell* (fr. o. m. 23.1. 1964) som experter. Utredningens sekreterare har varit byrådirektören i civildepartementet *P. M. I. Huss*.

ningen företa en översyn av nu gällande anställningsvillkor för den bilaterala fältpersonalen och framlägga de förslag vartill översynen kunde för-
anleda. Utredningen skulle vidare överväga denna personals och de multi-
lateralt engagerade experternas ställning och förmåner i Sverige under och
efter u-landstjänstgöring och föreslå erforderliga åtgärder.

Med skrivelse den 10 mars 1964 har nämndens styrelse tillika med eget
utlåtande överlämnat en av utredningen den 29 februari 1964 avgiven pro-
memoria med förslag angående biståndsexperters anställningsvillkor.

Statstjänstemännens huvudorganisationer har vid överläggningar med ut-
redningen lämnat dess förslag utan erinran.

Över promemorian har, efter remiss, yttranden avgivits av riksförsä-
ringsverket, medicinalstyrelsen, nämnden för internationella hälsovårds-
ärenden, statens meteorologiska och hydrologiska institut, byggnadsstyrel-
sen, luftfartsstyrelsen, statskontoret, statistiska centralbyrån, riksrevisions-
verket, arbetsmarknadsstyrelsen och statens personalpensionsverk. Vidare
har yttranden avgivits av Kooperativa Förbundet (KF), Landsorganisationen
i Sverige (LO), Rädda Barnens Riksförbund, Statstjänarkartellen, Stats-
tjänstemännens Riksförbund (SR), Svenska Arbetsgivareföreningen, Sven-
ska FN-förbundet, Svenska Kommunförbundet, Svenska Landstingsförbun-
det, Svenska Missionsförbundet, Svenska Stadsförbundet, Svenska UNICEF-
kommittén, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Sveriges
Allmänna Exportförening, Sveriges Förenade Studentkårer, Sveriges Indu-
striförbund och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), vilka beretts
tillfälle att uttala sig.

Jag anhåller nu att få närmare behandla hithörande spørsmål.

I. Inledning

Bilateral biståndsverksamhet

Det svenska bilaterala tekniska biståndet — d. v. s. den verksamhet som
jämte expertrekrytering och stipendiatmottagning inom den multilaterala
sektorn faller inom NIB:s ansvarsområde — omfattar dels insatser i fältet
i form av sammanhållna projekt, verksamhet genom fristående experter
eller team av experter samt kurser, dels till Sverige förlagd utbildning av
u-landsstipendiater i form av individuella studier och kurser eller annan
kollektiv utbildning. Vissa insatser utförs i samarbete med FN eller dess
fackorgan antingen i NIB:s eller FN-organets namn; så är fallet beträffan-
de ett antal fältprojekt, utsändandet av s. k. biträdande experter och vissa
kurser i Sverige. Flertalet av dessa insatser — vilka egentligen utgör en
blandform av multilateral och bilateral verksamhet — torde böra hänföras
till den multilaterala sektorn. Detsamma gäller vissa andra av Sverige finan-
sierade fältprojekt inom den multilaterala verksamheten, vilka ej faller inom
NIB:s ansvarsområde. Nämnas må också, att NIB anförtrotts relativt om-

fattande administrativa uppgifter i samband med gemensam nordisk biståndsverksamhet, vilken ännu så länge är begränsad till insatser i Tanganika. Huvudman för denna verksamhet är emellertid en särskild nordisk styrelse, och Sveriges bidrag lämnas inte över NIB:s budget.

Avtal om fältprojekten träffas alltid för en bestämd tid, vanligen tre till fem år, men det förutses så gott som undantagslöst, att förlängning kan visa sig erforderlig. Det första svenska fältprojektet — byggnadstekniska institutet i Addis Abeba, Etiopien — startade 1955 och det svenska personalengagemanget skall med nuvarande målsättning vara avvecklat 1967. Det projekt, som enligt föreliggande planer närmast skall överlämnas till mottagarlandets självständiga ansvar — yrkesskolan i Landhi, Västpakistan — påbörjade sin verksamhet 1957. Avgörande för mottagarlandets möjligheter till övertagande är tillgången på inhemsk personal, som kan utbildas till ersättare för den svenska projektpersonalen, och denna förutsättning liksom andra väsentliga faktorer låter sig sällan med säkerhet bedömas på planeringsstadiet. En grundläggande regel är, att svenska projektåtaganden avvecklas först när tillfredsställande garantier finns för verksamhetens fortsatta bedrivande i mottagarlandets regi.

Fältverksamheten är — liksom allt tekniskt bistånd — inriktad på »hjälp till självhjälp». Detta innebär, att alla insatser redan från början präglas av syftet att utbilda inhemsk personal för verksamhetens övertagande. Utbildningsmomentet är sålunda dominerande, vare sig projektets ändamål är undervisning eller ej. Detsamma gäller i princip de insatser som inte har formen av fältprojekt, men vissa av de utsända fristående experterna eller expertgrupperna bedriver rådgivningsverksamhet inom ett specialområde eller utför inom tjänstgöringslandets förvaltning eller undervisningsväsen arbetsuppgifter, för vilka kvalificerad inhemsk personal saknas. I dylika fall kan behovet av eller möjligheterna till träning av ersättare många gånger vara begränsade.

Rörande fältverksamhetens inriktning på länder och ämnesområden har i prop. 1962: 100 — som innehåller allmänna riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet — uttalats, att en koncentration bör eftersträvas. En sådan koncentration var påtagligt för handen i fråga om de av Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd till mindre utvecklade områden (CK) startade eller planerade fältprojekten, vilka övertogs av NIB vid dess tillkomst och vilka fortfarande kan sägas utgöra grundstommen i projektverksamheten. Dessa projekt begränsades till insatser inom yrkesutbildning (inkl. lägre teknisk utbildning) och hälsovård (inkl. familjeplanering). Insatser på dessa områden dominerar fortfarande projektverksamheten, men samtidigt som en ökning av antalet projekt (och mottagarländer) ägt rum, har en differentiering inom resp. områden skett. Inom yrkesutbildningssektorn har sålunda nya utbildningsgrenar etablerats vid bestående projekt samtidigt som verksamheten genom nya projekt utsträckts till nya områden

(fiskeri och papperstillverkning). Hälsovårdsverksamheten har utvidgats från att ursprungligen ha varit begränsad till barna- och mödravård till att omfatta även allmän hälsovård, hälsouppllysning, skärmbildsverksamhet samt närings- och födoämnesforskning. Inom ramen för familjeplaneringsverksamheten har beretts utrymme för utbildning i informationsmetodik liksom för sociologisk-statistiska fältundersökningar. Insatser i projektform på ett helt nytt område har introducerats genom startandet av ett jordbruksprojekt hösten 1963. CK:s verksamhet omfattade endast i mycket begränsad omfattning utsändning av enstaka experter. Denna form av fältinsatser har sedan NIB:s tillkomst fått betydligt större omfattning. Antalet dylika experter i fältet uppgick den 1 oktober 1963 till 10, varjämte rekrytering pågick till ytterligare 25 uppdrag. Det ligger i sakens natur, att denna personal företräder ett relativt stort antal fackområden, även om viss koncentration förekommer även här. Bland områden inom vilka flera experter tjänstgör eller avses bli utsända kan sålunda nämnas veterinärmedicin, universitetsundervisning, hälso- och sjukvård samt jordbruk (inkl. mejerihantering); verksamhetens ämnesmässiga spridning framgår av att NIB tillhandahållit rådgivare på så olikartade områden som polisorganisation, tele-teknik, skogsvård och sockertillverkning.

NIB förbereder f. n. utsändande av ett antal fristående experter under former som inte tidigare prövats. Arrangemanget innebär, att experterna anställs och avlönas av mottagarländerna för befattningar inom deras förvaltning eller undervisningsväsen. Då den av länderna erbjudna lönen och övriga förmåner inte är tillräckligt attraktiva, utgår ett särskilt lönetillägg från NIB, som dessutom svarar för expertens och hans familjs resor till och från tjänstgöringslandet och eventuellt för vissa försäkringar. En dylik **biståndsform** har sedan några år tillbaka tillämpats av FN genom dess s. k. OPEX-program (»Operational and Executive Personnel»), vars syfte är att medverka till att fylla bristen på utbildad personal inom u-ländernas förvaltning. På grund av anställningsformen blir NIB:s villkor för fältpersonal ej tillämpliga på denna grupp.

Den fältverksamhet som NIB övertog från CK var förlagd till tre länder, medan NIB räknar med att under innevarande budgetår ha projekt eller enstaka experter (expertteam) i sammanlagt 14 länder. Den i fältet den 1 oktober 1963 tjänstgörande personalen var placerad i 10 länder, nämligen Afganistan, Algeriet, Ceylon, Cypern, Etiopien, Kenya, Liberia, Pakistan, Tanganyika och Tunisien.

För genomförandet av sitt uppdrag har utredningen inhämtat uppgifter rörande den nu tjänstgörande fältpersonalen i vissa särskilda avseenden. Den för utredningen senast tillgängliga rapporten — redovisande personalläget per den 1 oktober 1963 — omfattar 85 av NIB kontraktsanställda personer, av vilka 75 tjänstgjorde vid fältprojekt och 10 utgjorde fristående experter eller medlemmar av expertteam. Av dessa 85 personer var vid

tjänstgöringens början 76 i Sverige bosatta svenska medborgare (89 procent), tre svenska medborgare men inte bosatta i Sverige, fem utländska medborgare bosatta i Sverige och en utländsk medborgare bosatt utanför Sverige.

Tjänstgöringstidens längd — d. v. s. kontraktstiden enligt den 1 oktober 1963 gällande kontrakt inkl. tidigare direkt anslutande tjänstgöring — framgår av följande tablå:

	Under 1 år	1—2 år	2—3 år	3—4 år	4—5 år	över 5 år
Antal	5	27	25	22	2	4
%	6	32	29	26	2	5

Den genomsnittliga tjänstgöringstiden utgör 26 månader.

För varje fältprojekt finns en chef (projektchef), och vissa projekt har dessutom särskild personal för administrativa och kamerala uppgifter (här bortses från lokalanställd biträdespersonal). Antalet projektchefer utgjorde 14 den 1 oktober 1963, medan det vid samma tidpunkt fanns sammanlagt 5 personer anställda i administrativa och kamerala befattningar. Av de övriga 66 personerna i gruppen var 56 projektanknutna och 10 fullgjorde fristående uppdrag. Projektchefernas befattning med administrativa uppgifter — i den mån dessa kan renodlas — varierar betydligt, främst beroende på projektets storlek.

Rörande personalens fördelning på verksamhetsområden lämnar utredningen följande uppgifter:

Område	Antal	%
Utbildningsverksamhet	42	49
Yrkesutbildning	22	
Teknisk utbildning på mellannivå	15	
Sjuksköterskeutbildning	1	
Läroarbetsutbildning	3	
Universitetsutbildning	1	
Hälsovård inkl. familjeplanering	28	33
Barna- och mödravård m. m.	8	
Familjeplanering	10	
Medicinsk personal	7	
Informationsmetodik	3	
Näringsforskning	10	
Jordbruk och veterinärmedicin	5	6
Rådgivning (telekommunikationer, polisorganisation, konsumentkooperation m. m.)	4	5
Projektadministration	6	7
Administration och kameral förvaltning	5	
Språkutbildning	1	

Experternas utbildning framgår av följande översikt:

	Antal	%
<i>Akademisk examen</i>	38	45
Därav med doktorsgrad	9	
<i>Gymnasieutbildning</i>	8	9
Allmänt gymnasium	3	
Tekniskt gymnasium	3	
Handelsgymnasium	2	
<i>Sjuksköterskeskola</i>	9	10
<i>Annan utbildning</i>	30	36

Inom den stora gruppen »Annan utbildning» dominerar yrkeslärarna (ca 20), av vilka vissa har något slag av teknisk examen medan andra har arbetsledarutbildning kompletterad med kurser. Då fullständiga uppgifter i vissa fall inte är lätt tillgängliga har någon detaljredovisning av personalen i denna kategori inte kunnat göras.

Om experternas närmast föregående anställning har utredningen lämnat följande uppgifter.

	Anställningarnas karaktär				Uppgift saknas
	Statlig tjänst	Kommunal tjänst (inkl. landsting)	Enskild tjänst	Övriga (inkl. egna företagare)	
Antal	18	32	26	7	2
%	21	38	31	8	2

Uppgifterna avser vederbörandes anställning vid experttjänstgöringens början.

Det förefaller enligt utredningen troligt att fältpersonalens storlek vid slutet av innevarande eller under början av nästkommande budgetår kommer att överskrida siffran 100. En fördubbling av detta antal inom två eller tre budgetår synes utredningen inte osannolik, men något underlag för en säker prognos föreligger inte.

Multilateral biståndsverksamhet

Uppgiften att svara för rekryteringen i Sverige till expertuppdrag inom den multilaterala biståndsverksamheten övertog NIB från Svenska institutets avdelning för tekniskt bistånd, som ombesörjde rekrytering för FN, FN:s organisation för uppfostran, vetenskap och kultur (UNESCO), Internationella arbetsorganisationen (ILO) och Internationella atomenergiorganet (IAEA) samt för Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD, tidigare OEEC) såväl beträffande organisationens eget program som i samband med dess rekrytering för det amerikanska bistånds-

programmets »tredjelandsverksamhet». Åt NIB uppdrogs vid dess inrättande att dessutom svara för rekryteringen för FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO), tidigare ombesörjd av svenska FAO-kommittén, och Världshälsovårdsorganisationen (WHO), tidigare ombesörjd av nämnden för internationella hälsovårdsärenden, och efter överenskommelse med berörda svenska myndigheter svarar NIB i praktiken för eventuell rekrytering av personal också för Internationella återuppbyggnadsbanken (IBRD) och Internationella valutafonden (IMF).

Huvudansvaret ifråga om rekryteringen för de tre övriga i FN:s utvidgade biståndsprogram (EPTA) deltagande fackorganen, Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO), Internationella teleunionen (ITU) och Meteorologiska världsorganisationen (WMO), vilar f. n. på dessa organisationers svenska förbindelseorgan, nämligen luftfartsstyrelsen, telestyrelsen resp. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. De nämnda myndigheterna håller emellertid i regel NIB underrättad om anmälda uppdrag och eventuellt framförda kandidatförslag, och direkt kontakt i rekryteringsärenden mellan NIB och vederbörande internationella organisation har undantagsvis förekommit. Beträffande samtliga tre organisationers biståndsprogram gäller, att svenska expertkandidater huvudsakligen är att söka inom de nämnda verken.

Världspostunionen (UPU) har nyligen inträtt såsom i EPTA deltagande organisation. Hittills har expertuppdrag på det postala området ingått i FN:s program. Svenskt förbindelseorgan till UPU är generalpoststyrelsen. Något beslut om formerna för rekrytering i Sverige sedan UPU inträtt såsom deltagare i EPTA har ännu inte fattats.

Vid sidan av rekryteringen av experter anlitas NIB i viss utsträckning för rekrytering av personal till de internationella organisationernas sekretariat. Detta är framför allt fallet beträffande FN men sådan rekrytering förekommer också undantagsvis på begäran av fackorganen. Likaså hänvänder sig organisationernas svenska förbindelseorgan — vilka såsom regel anlitas vid rekrytering av svenskar till sekretariatsbefattningar — emellanåt till NIB i dylika ärenden. Nämnas bör, att rekryteringen för IBRD och IMF i princip gäller endast befattningar av detta slag, eftersom ingendera organisationen bedriver något tekniskt bistånd i egentlig mening (IBRD har dock varit verkställande organ för projekt inom Särskilda fondens ram). När IBRD hänvänder sig till Sverige i rekryteringsärenden, gäller det emellertid i regel befattningar, vilkas innehavare förutsätts tillbringa avsevärd tid i fältet för utrednings- och rådgivningsuppgifter.

NIB tillhandahåller även s. k. biträdande experter inom den multilaterala biståndsverksamheten, varvid kostnaderna i sin helhet bestrids på svensk sida. Avtal härom har träffats med FN, FN:s biståndsstyrelse för EPTA (TAB), FAO och UNESCO, och förhandlingar om avtal pågår med ILO varjämte preliminära diskussioner förts med IAEA. Behov av biträdande exper-

ter anmäls i regel genom »job descriptions», men rekrytering sker också genom att NIB föreslår lämpliga kandidater inom vissa angivna områden, varefter vederbörande organisation undersöker placeringsmöjligheterna.

Sammanlagt torde enligt utredningen NIB inom den multilaterala sektorn under 1963 ha anmodats eller beretts möjlighet att rekrytera kandidater till inemot 2 000 uppdrag eller tjänster i cirka 140 länder eller områden.

Den multilaterala expertverksamheten spänner över ett synnerligen vidsträckt ämnesområde. Expertuppgifterna ligger merendels på en jämförelsevis hög nivå, och i regel krävs akademisk eller motsvarande utbildning. En yrkeserfarenhet på vederbörande område om minst 8—10 år fordras i flertalet fall, och inte sällan ställs högre krav. Vissa organisationer tillämpar en övre åldersgräns — vanligen 60 år — för expertuppdrag, medan andra inte har några bestämda regler härvidlag. För uppdrag som biträdande expert brukar uppställas fordran på minst ett par års yrkespraktik efter avslutad utbildning.

Uppdragstiderna varierar betydligt. Normaltiden är ett år, men det förekommer ett jämförelsevis stort antal uppdrag av kortare varaktighet. Mycket korta uppdragstider (4—6 veckor) gäller beträffande exempelvis preliminära projektundersökningar för Särskilda fondens räkning. Uppdragen inom OECD:s program är likaledes i regel av kort varaktighet. Det förekommer också uppdrag om 2—3 år, särskilt vid projekt inom Särskilda fondens ram. Förlängningar av uppdragstiden är jämförelsevis vanliga; det finns svenska experter som tjänstgjort i samma uppdrag så lång tid som 6—8 år.

Samtliga i EPTA deltagande organisationer tillämpar anställningsvillkor — byggande på löneplanen och anställningsreglementet för FN:s tjänstemän — som på alla väsentliga punkter är identiska. Från rekryteringssynpunkt är detta givetvis en betydande fördel. Experterna betraktas också, med undantag för innehavare av vissa speciella uppdrag, såsom tjänstemän hos vederbörande organisation och är därför tillförsäkrade bl. a. skattebefrielse enligt gällande privilegiekonventioner. Sverige har biträtt dessa konventioner, och i en lag om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer har principen om skattefrihet fastslagits. För att en svensk expert skall fritas från skattskyldighet i Sverige krävs dock, att han av den anställande organisationen anmälts såsom tjänsteman till vederbörande svenska myndighet i enlighet med privilegiekonventionens föreskrift.

IBRD och IMF tillämpar från de övriga FN-organen avvikande anställningsregler, men skattefrihet gäller även för tjänstemän och likställda hos dessa organisationer. För experter hos OECD gäller vissa allmänna anställningsregler, men rörande löner eller arvoden förhandlar organisationen i varje särskilt fall. OECD-experterna betraktas ej som tjänstemän hos organisationen, och någon internationell överenskommelse om skatteprivilegier

förekommer inte. Experterna inom FN:s OPEX-program slutligen innehar så tillvida en särställning, att de är anställda hos tjänstgöringslandets myndigheter. De kan följaktligen inte betraktas som FN-tjänstemän, trots att FN svarar för huvuddelen av löneförmånerna. Svenska OPEX-experters är därför i beskattningshänseende hänförliga under allmänna regler för utlandstjänstgörande personal, vilket innebär att de inte behöver erlagga skatt för uppburen lön vid tjänstgöring om minst ett år.

För experter hos de i EPTA deltagande organisationerna gäller ett relativt välutvecklat system av sociala förmåner (familjetillägg, sjukförmåner och försäkringsskydd). Dock förekommer inga sjukförmåner och inget försäkringsskydd för medföljande familjemedlemmar. I vissa fall finns emellertid **möjlighet för familjemedlemmarna att — på expertens bekostnad — vinna anslutning till den anställande organisationens sjukförsäkringsplan.** Någon pension eller däremot svarande förmån är inte förenad med den multilaterala expertanställningen; undantag gäller endast vid s. k. »programme appointments» som avser en tid överstigande fem år. För de reguljära experterna sker **lönesättningen endast i undantagsfall med hänsyn tagen till eventuella pensionskostnader i hemlandet.**

Såsom nämnts i det föregående har NIB under 1963 anmodats eller beretts tillfälle att vidtaga rekryteringsåtgärder beträffande inemot 2 000 uppdrag eller tjänster inom den multilaterala verksamheten. Omkring hälften av dessa vakanser har — enligt vad utredningen inhämtat — betraktats som »omöjliga» från synpunkten av rekrytering i Sverige med hänsyn till språkliga fordringar eller andra faktorer. Effektiva rekryteringsåtgärder — innebärande ett aktivt framletande av kandidater — har kunnat vidtagas blott beträffande ett par hundra uppdrag, inkluderande dem som blivit föremål för särskild hänvändelse till NIB från vederbörande internationella organisationer. Av de under verksamhetsåret 1962/63 föreslagna kandidaterna har 60 utsetts till expertuppdrag, och av detta antal utgjorde 13 biträdande experter. Enligt den senaste årsrapporten från TAB tjänstgjorde 100 svenska experter inom EPTA och FN-organens reguljära biståndsverksamhet under år 1962.

Enligt nyssnämnda rapport intog Sverige nionde plats bland rekryteringsländerna. Insatserna är dock förhållandevis ojämnt fördelade. Inom FN-programmen tillhandahöll endast fem länder fler experter än Sverige, medan antalet svenska experter inom FAO och WHO varit blygsamt ända sedan den multilaterala verksamheten påbörjades. I viss mån torde den ojämba fördelningen sammanhånga med vederbörande internationella organisations rekryteringsmetoder.

Enligt NIB:s bedömning finns det underlag för en relativt kraftigt ökad rekrytering av svenska experter, och en höjning av årssiffran från 60—80 till ca 200 (inklusive biträdande experter) inom tre till fyra år ligger inom möjligheternas gräns.

Av de 64 svenska multilaterala experter, som den 1 oktober 1963 tjänstgjorde i fältet, kom 34 från statlig tjänst, 20 från privata arbetsgivare och 5 från kommunala befattningar. Proportionerna torde i viss mån återspegla rekryteringsens något ojämn fördelning på internationella organisationer (och därmed ämnesområden).

Utredningen har avsett NIB:s fältpersonal inom den *tekniska* biståndsverksamheten. Till experter har utredningen därvid hänfört såväl experter i egentlig mening — vid fältprojekt, fristående experter och medlemmar av expertteam — som annan personal (dock ej s. k. lokalanställd), t. ex. sådan som sysslar med kamerala göromål. Av praktiska skäl har utredningen inriktat sig på att finna lämpliga former för anställning av sådana experter, som antingen är bosatta (mantalsskrivna) i Sverige, oberoende av medborgarskap, eller är medborgare i nordiskt land, inklusive Sverige, och bosatta i annat nordiskt land än Sverige samt i huvudsak behandlat problem, som är förknippade med expertanställning för en tid av minst ett år.

De frågor som utredningen närmare undersökt rör allmänna anställningsvillkor, lönesättningsprinciper och sociala förmåner under och efter expertanställningen, bl. a. vissa anpassningsproblem med hänsyn till den svenska socialförsäkringen. Utredningen har härutöver behandlat frågor rörande tillgodoräkning av expertanställningen i merit hänseende, tillgodoräkning i löne- och pensions hänseende av anställningstiden för de experter, som kommer från statliga anställningar, samt möjligheten att bereda en expert tjänstledighet från sin anställning under tiden för bortovaron.

Bland de frågor, som utredningen ej tagit upp till behandling, hör frågan om tystnadsplikt för den anställda. Sekretessproblemen inom NIB:s biståndsverksamhet har gjorts till föremål för undersökning av särskilt tillkallad sakkunnig, sekreteraren i offentlighetskommittén, hovrättsassessorn Erik Holmberg, vilken avgivit utlåtande i ämnet den 23 november 1963. Frågan om den närmare utformningen av beskattningen av experterna har prövats av dubbelbeskattningssakkunniga, som den 19 september 1963 avgivit en promemoria härom (Stenc. Fi 1963: 9).

Med avseende på de multilateralt engagerade experterna har utredningen till behandling upptagit de frågeställningar, som sammanhänger med dessa experters anknytning till Sverige såsom i fråga om anpassningen till den svenska socialförsäkringen, frågan om möjligheterna till tjänstledighet från statsanställning samt härutöver frågan om tillgodoräkning för statstjänstemän av anställningstid i merit-, löne- och pensions hänseende.

II. NIB-experterna

Allmänna anställningsvillkor

Nu tillämpade allmänna anställningsvillkor

NIB:s egentliga föregångare, CK, var en enskild institution, ehuru verksamheten till stor del finansierades med statliga bidrag. Till följd härav var CK oförhindrad att vid träffande av anställningsavtal med experter tillämpa normer, avvikande från de inom statsförvaltningen i allmänhet gällande. I egenskap av statlig myndighet har NIB ej kunnat tillerkännas motsvarande befogenheter. I avvaktan på att frågan om vilka principer som bör gälla beträffande förmåner och anställningsvillkor i övrigt för här ifrågavarande experter vunnit sin slutliga lösning, har NIB genom beslut den 27 april 1962 av Kungl. Maj:t bemyndigats att med verkan fr. o. m. den 1 januari 1962 tills vidare provisoriskt tillämpa vissa, i förhållande till de statliga avlöningsbestämmelserna helt fristående anställningsvillkor. NIB äger härvid rätt att utan hörande av den inom Kungl. Maj:ts kansli inrättade kontraktsdelegationen träffa avtal om de löne- och anställningsvillkor, nämnden finner skäliga. Bemyndigandet innefattar även rätt för NIB att för denna personal jämte familjemedlemmar teckna liv-, sjuk- och olycksfallsförsäkringar i försäkringsinrättning och bestrida kostnaden härför ävensom att på enahanda sätt sluta avtal om pensionsförsäkring för personalen.

Med stöd av detta bemyndigande har NIB vid anställandet av experter hitills begagnat sig av ett s. k. normalkontrakt, som — ehuru vissa ändringar vid skilda tidpunkter vidtagits däri — väsentligen överensstämmer med det kontraktsformulär, som på sin tid fastställdes av CK efter utredning av särskilt tillkallade sakkunniga (CK-utredningen). Kontraktet innehåller i huvudsak följande villkor.

Kontraktet ingås för viss tid — ett år eller mer — med en uppsägningstid, som enligt nuvarande kontraktsversion utgör sex månader för NIB och tre månader för den anställde. *Lönen* utgöres av grundlön, utlandstillägg och familjetillägg enligt viss löneklass å den av NIB tillämpade, särskilda löneplanen, vilken i allt väsentligt överensstämmer med en av CK efter förslag av CK-utredningen antagen löneplan. Efter två års anställningstid sker uppflyttning i löneklass; så sker även vid kontraktsförlängning då en sammanlagd anställningstid av mer än fyra år uppnåtts. Experten är tillförsäkrad *tjänstebostad*, i vissa fall möblerad, eller motsvarande hyresersättning, inklusive kostnader för elektricitet, vatten och uppvärmning. *Semester* utgår under trettiosex helgfria dagar för år. I samband med tillträde av tjänsten erhåller experten ett särskilt *utrustningsbidrag* om högst 2 000 kronor. De *rese- och traktamentsförmåner* som utgår, består främst i fria resor från

hemorten till tjänstgöringsorten och åter för honom och hans familj under närmare angivna förutsättningar. Traktamente utgår med tillämpning av bestämmelserna i det statliga utlandsresereglementet respektive allmänna resereglementet. För medfört gods tillkommer *flyttningskostnadsersättning*. Under *tjänstledighet* på grund av sjukdom eller olycksfall utgår lön efter olika grunder, beroende på om den anställde vistas i Sverige eller ej. Härutöver föreligger i viss utsträckning rätt till dagersättning för nödvändiga och styrkta sjukvårdskostnader. Såväl *liv-* som *sjuk- och olycksfallsförsäkring* tecknas för experten och hans hustru; för barnen tecknas sjuk- och olycksfallsförsäkring. Experten garanteras en pensionsnivå, som inte är lägre än den, som den centrala pensionsuppgörelsen — den s. k. ITP-uppgörelsen — innebär, och som är anpassad till grundlönen.

Utöver här berörda klausuler av förmånsnatur innehåller kontraktet vissa *allmänna tjänstgöringsföreskrifter*. Kontraktet innehåller även regler för avgöranden av tvister, bl. a. finns en *skiljedomsklausul*. Slutligen må nämnas att NIB med omedelbar verkan äger skilja expert från tjänstgöringen utan rätt för honom att erhålla fri hemresa om han gör sig skyldig till allvarlig överträdelse av kontraktets föreskrifter.

Både grundlönen och tilläggen till denna har i hittills ingångna kontrakt beräknats utifrån antagandet, att någon beskattning inte skulle ske vare sig i tjänstgöringslandet eller i Sverige. Skattebefrielse i tjänstgöringslandet har i regel säkerställts genom uttrycklig föreskrift i biståndsavtalet mellan Sverige och detta land och skattefrihet i Sverige har åtnjutits av CK-personalen i enlighet med den s. k. ettårsregeln rörande skatterättsligt hemvist. Med NIB som verksamhetens huvudman har frågan om *skattefrihet* i Sverige kommit i ett annat läge. I det kontrakt som NIB f. n. tillämpar finns en klausul av innebörd att NIB vid eventuellt uppkommande skattskyldighet för den avtalade lönen skall ersätta den häremot svarande skatten. Enligt vad utredningen under hand inhämtat har NIB ansett sig förpliktad att — i de fall kontrakten inte innehållit någon klausul härom — likväl utge ersättning för eventuellt påförd skatt. Härmed avses då endast sådan skatt, som skulle ha utgått därest den skattskyldige ej haft annan skattepliktig inkomst än den från NIB uppburna lönen.

Utredningens förslag till allmänna anställningsvillkor

Genom att NIB är en statlig myndighet blir expertanställningen underkastad offentlighetsrättsliga regler. Utredningen har funnit det angeläget att först söka precisera biståndsverksamhetens behov vad gäller de allmänna anställningsvillkoren, för att därefter — mot bakgrund av de offentlighetsrättsliga reglerna — undersöka i vad mån och på vad sätt dessa behov kan tillgodoses. Utredningen har därvid haft två utgångspunkter, nämligen behovet av att en fast praxis för normalfallen skapas, särskilt som NIB:s

verksamhet kan väntas få en allt större omfattning, och behovet av smidighet i anställningsförhållandena, så att inte expertrekryteringen försvåras genom formella hinder.

Behovet av viss rörelsefrihet vid regleringen av anställnings- och avlöningsvillkor för experter motiverar enligt utredningens mening ett bemyndigande för NIB att även i fortsättningen få tillämpa avtalsform för expertanställningarna. Ett ytterligare skäl härför är enligt utredningen att den förordar en i förhållande till den statliga löneregleringen avvikande lönesättning. Utredningen har utarbetat ett förslag till normalkontrakt vid anställning av biståndsexpert, vilket torde få fogas såsom bilaga till statsrådsprotokollet i detta ärende.

Såväl NIB som experten har enligt utredningen ett intresse av att i avtalet fastställas en bestämd anställningstid. I vissa lägen torde dock möjlighet till uppsägning före avtalstidens utgång erfordras. Både NIB och den anställde har t. ex. i vissa fall av force majeure behov av att anställningsavtalet kan hävas. Vidare bör detta kunna uppsägas om den anställde gjort sig skyldig till grov försummelse i tjänsten eller i eller utom tjänsten förhållit sig på sätt som varit ägnat att skada den svenska biståndsverksamheten.

I en promemoria rörande »De offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt» (SOU 1963: 51) har en inom civildepartementet tillsatt arbetsgrupp bl. a. framlagt förslag till lag om statens tjänstemän, enligt vilket anställning på bestämd tid inte skall kunna kombineras med uppsägningsrätt. Utredningen, som utgått ifrån att lagförslaget i denna del återspeglar även gällande rätt, har därför funnit sig böra föreslå att expert anställs *tills vidare dock längst till och med viss tidpunkt*. Inom ramen för denna anställningsform bör man söka i möjligaste mån tillgodose NIB:s och den anställdes intressen. Anställning tills vidare dock längst till och med viss tidpunkt medför att experten kan sägas upp på objektiva skäl och att han själv kan säga upp sig utan angivande av skäl.

För att med denna konstruktion ändå vinna nödig stabilitet i avtalsförhållandet måste enligt utredningen en förhållandevis lång *uppsägnings-tid* stipuleras i avtalet. För den anställde borde exempelvis vid tvåårskontrakt nio månaders uppsägningstid gälla och vid treårskontrakt ett års uppsägningstid. Härigenom får NIB tillräckliga möjligheter att i tid finna en ersättare. För NIB torde emellertid behov av kortare uppsägnings-tid föreligga. Det kan visserligen synas otillfredsställande att arbetsgivaren ges kortare uppsägningstid än arbetstagaren. Den anställdes behov av trygghet knyter sig emellertid väsentligen till de ekonomiska förmånerna under den beräknade anställningstiden. Givetvis bör vid force majeure för experten anställningen kunna upphöra i förtid om överenskommelse där-om träffas. Utredningen förordar därför att NIB skall iaktta en kortare uppsägningstid än den anställde (maximalt sex månader) samt att den

anställde vid uppsägning från NIB:s sida skall ha rätt till *avgångsvederlag*, innefattande ersättning för mistad lön för tiden från och med den dag då anställningen upphört på grund av uppsägning från NIB:s sida till och med den dag då anställningen skulle ha upphört om uppsägning ej skett.

Utredningen har dock inte ansett det rimligt att sådant vederlag utgår om uppsägningen skett på grund av att den anställde gjort sig skyldig till grov försummelse eller eljest i eller utom tjänsten förhållit sig på sätt som varit ägnat att skada den svenska biståndsverksamheten.

Avgångsvederlag bör enligt utredningen utgöra högst skillnaden mellan lönen (utan tillägg) och den inkomst av förvärvsarbete, som den anställde under samma tid haft eller skäligen skulle ha kunnat skaffa sig. För att vederlag skall utgå oavkortat, bör normalt krävas att experten inom en månad efter hemkomsten anmäler sig vid arbetsförmedling och jämväl i övrigt verkar för att skaffa sig godtagbart förvärvsarbete.

Expertens kan ha hyrt ut sin bostad, placerat sina barn i internatskola eller vidtagit liknande särskilda åtgärder. Åsamkas han därigenom merkostnader genom uppsägning som nyss nämnts bör han enligt utredningens mening få skälig ersättning för sådana kostnader.

NIB bör kunna föreskriva att expert skall återvända till Sverige om han uppsagts eller blivit långvarigt arbetsoförmögen.

NIB torde vara oförhindrad att avtala med experten beträffande omfattningen av *arbetskyldigheten*. I kontraktet bör lämpligen endast en allmän skyldighet för den anställde inskrivas. De närmare bestämmelserna torde få meddelas av NIB resp. projektchefen. Därest instruktion eller arbetsordning avseende experterna skulle komma att utfärdas, bör i stället endast en hänvisning härtill intagas i kontraktet. I rätten för NIB resp. projektchefen att leda och fördela arbetet ligger enligt allmänna arbetsrättsliga grundsatser, framhåller utredningen, befogenhet att avstånga experten från tjänsteutövningen i vissa fall.

I fråga om *arbetstiden* uttalar utredningen att som riktpunkt bör gälla att arbetstiden normalt bör utgöra 45 timmar/vecka. I vissa fall torde man få räkna med en anpassning till rådande lokala förhållanden.

Utredningen framhåller, att NIB bör ha bestämmanderätten i frågor rörande *bisysslor* för de anställda. Här som i andra sammanhang torde vikten av att biståndsverksamheten eller Sveriges anseende inte skadas motivera en viss kontroll. Åtskillig verksamhet på fritiden kan emellertid ligga helt i linje med projektverksamheten och bör därför vara tillåten, såsom meddelande av sjukvård.

Ersättning eller belöning i samband med tjänsten från annan än NIB bör enligt utredningen helt förbjudas för att förebygga att biståndsverksamheten influeras av ovidkommande intressen. Strafflagens (liksom brottsbalkens) regler om påföljd för tagande av muta torde vara tillämpliga

på NIB-experterna. Varje form av ersättning bör dock, även där den ej kan anses otillbörlig, enligt utredningen vara förbjuden.

Experten är oförhindrad besvära sig över beslut, som fattas av NIB i frågor rörande hans anställnings- och arbetsvillkor. Skulle rättelse ej vinnas genom besvärstalan, kan han väcka talan vid allmän domstol. NIB äger å andra sidan hos allmän domstol väcka talan om bl. a. skadestånd till följd av kontraktsbrott från expertens sida. Det synes utredningen praktiskt att, liksom i nu tillämpad kontraktsversion, i anställningsavtalet föreskriva, att tvist rörande tolkning eller tillämpning av avtalet skall avgöras genom *skiljedom* enligt 1929 års lag om skiljemän. Härigenom ernås ett smidigt medel att lösa uppkommande tvister av förlikningsbar natur. Den administrativa besvärsrätten torde ej begränsas genom skiljemannaförfarandet.

Förslaget till anställningskontrakt (1, 2, 12—14 och 17 §§) har utformats i överensstämmelse med vad utredningen sålunda förordat.

Yttranden

Utredningens förslag till allmänna anställningsvillkor har i allt väsentligt tillstyrkts eller lämnats utan erinran av NIB och remissinstanserna.

NIB konstaterar med tillfredsställelse i sin förutnämnda missivskrivelse den 10 mars 1964, att det skapats förutsättningar för att nå en för alla parter godtagbar normalisering ifråga om biståndsexperters anställningsvillkor genom utredningens ingående penetration av problem — i åtskilliga fall mycket komplicerade — på detta område. Liknande synpunkter anföres av *KF*, *Svenska UNICEF-kommittén*, *Svenska FN-förbundet* m. fl. *LO* anser att utredningens förslag har möjlighet att främja en förbättrad expertrekrytering och är ett steg i riktning mot ökad svensk insats för u-länderna.

Vad angår bilaterala experter ansluter sig NIB på alla väsentliga punkter helt till de av utredningen anförda synpunkterna och anser att experternas anställningsvillkor som regel bör utformas i huvudsak enligt utredningens förslag. I likhet med NIB finner *statskontoret* det rationellt och riktigt, att biståndsexperters anställningsvillkor så nära som möjligt anslutes till övriga statstjänstemäns — speciellt utrikesförvaltningens — villkor. Även *riksrevisionsverket* ansluter sig i huvudsak till utredningens synpunkter och förslag beträffande fältpersonalens anställningsvillkor.

Enligt *Svenska Arbetsgivareföreningen*, *Sveriges Allmänna Exportförening* och *Sveriges Industriförbund*, vilka efter beredning av ärendet inom organisationernas gemensamma kommitté för u-landsfrågor avgett ett gemensamt utlåtande, är det av största vikt att expertrekryteringen ej försvåras av formella hinder i form av en alltför snäv reglering av experter-

nas anställningsvillkor. Organisationerna delar utredningens uppfattning att NIB måste tillförsäkras en viss rörelsefrihet vid slutande av anställningsavtal. De anser att den av utredningen föreslagna regleringen av anställningsvillkoren för bilaterala experter väl tillgodoser detta krav på rörelsefrihet och tillstyrker att NIB erhåller bemyndigande att tillämpa avtalsform för expertanställningarna. Liknande synpunkter har framförts av *arbetsmarknadsstyrelsen* och arbetsutskottet inom *nämnden för internationella hälsovårdsärenden*.

I vissa detaljer föreligger erinringar och påpekanden med avseende på utredningens förslag till allmänna anställningsvillkor (1, 2, 12—14 och 17 §§ i utredningens förslag till normalkontrakt).

Enligt *riksrevisionsverkets* uppfattning har utredningen alltför knapphändigt berört frågan i vilken utsträckning expertanställningen är underkastad offentligt rättsliga regler. Ämbetsverket förutsätter därför att denna fråga blir föremål för ytterligare utredning. Verket anser vidare att en förutsättning för att utredningens förslag beträffande löneförhöjningar och anställningsvillkor skall kunna tillämpas är, att ett tjänstereglemente utarbetas och fastställs. Enligt ämbetsverkets mening bör NIB få i uppdrag att framlägga förslag till sådant reglemente, vilket efter remissbehandling bör fastställas av Kungl. Maj:t.

Statskontoret framhåller i anslutning till kontraktsförslagets bestämmelser om *expertens skyldigheter* (1 och 2 §§) att i kontraktet lämpligen kan införas en hänvisning till en befattningsbeskrivning (»job description») i syfte att närmare ange den anställdes arbetsområde, arbetsuppgifter och ställning i organisationen. Vid väsentliga förändringar härutinnan bör i princip nytt anställningsavtal ingås. *Arbetsgivareföreningen*, *exportföreningen* och *industriförbundet* föreslår i anslutning till samma bestämmelser i normalkontraktet, att den anställda under vistelsen i anställningslandet inte bör få utöva politisk verksamhet.

Vad angår *uppsägning och avgångsvederlag* (12 och 13 §§) anser de nyssnämnda *organisationerna* att den föreslagna regleringen strider mot rådande praxis i vårt land och även i övrigt inger organisationerna starka betänkligheter. Då den tekniska biståndsverksamheten i u-länderna inrymmer en rad speciella förhållanden, som kräver särskilda hänsynstaganden vid regleringen av anställningsvillkoren, vill organisationerna dock inte motsätta sig förslaget om uppsägningstidens längd och avgångsvederlag, vilka måste ses i sitt inbördes sammanhang, under förutsättning att det vid personurvalet och i övrigt skapas garantier för att möjligheterna till missbruk från den anställdes sida av rätten till avgångsvederlag i största möjliga utsträckning begränsas. Organisationerna förordar att uppsägningsskälens »grov försummelse» ändras till »uppenbar försummelse» och att benämningen »avgångsvederlag», som anses ej motsvara vad som i allmänt språkbruk avses härmed, ändras till »avgångsersättning».

TCO framhåller att en så lång uppsägningstid som exempelvis 9—12 månader vid uppsägning från den anställdes sida kan verka hämmande på *NIB*:s möjligheter att rekrytera lämplig personal. Med hänsyn till de speciella omständigheter som får anses föreligga inom expertverksamheten kan *TCO* acceptera en relativt lång uppsägningstid från den anställdes sida och föreslår därför, att uppsägningstiden sättes till högst sex månader. I intet fall bör enligt *TCO* uppsägningstiden vara längre för den anställda än för arbetsgivaren. Liknande synpunkter anföres av *Svenska FN-förbundet*.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser att ett stadgande bör införas i normalkontraktet (12 §) beträffande den senaste tidpunkt före anställningskontraktets utlöpande, då *NIB* resp. den anställda skall meddela, huruvida förlängning av kontraktstiden önskas eller ej.

NIB förordar i anslutning till normalkontraktets bestämmelse om avgångsvederlagets storlek (13 § andra stycket) en modifiering av innebörd, att, om arbete som nämnden finner lämpligt kan beredas vid nämndens sekretariat, den uppsagde skall vara skyldig utföra sådant arbete mot den i 3 § första stycket i normalkontraktet stadgade lönen intill utgången av den ursprungligen gällande kontraktstiden. Om så ej är fallet, bör avgångsvederlag utgå enligt av utredningen angivna normer. Liknande synpunkter anföres av *arbetsgivareföreningen* m. fl.

TCO föreslår i anslutning till normalkontraktets bestämmelse om skiljemannaförfarande (17 §) att det i kontraktet bör utsägas, att 1929 års lag om skiljemän avses och att svensk rätt skall tillämpas.

I samband med behandlingen av de allmänna anställningsvillkoren påpekar *NIB* att spørsmålet om möjligheterna för experter att efter avslutat uppdrag erhålla eller återfå bostad i Sverige legat utanför utredningens uppdrag men har stor betydelse för svenska biståndsexperter och för arbetet med rekrytering av sådana. *NIB* avser att längre fram återkomma till denna fråga. Även *KF* och *TCO* understryker frågans betydelse för rekryteringen.

Lönesystemet

Gällande bestämmelser

Såsom inledningsvis nämnts har *NIB* bemyndigats att utan hörande av den inom Kungl. Maj:ts kansli inrättade kontraktsdelegationen träffa avtal med fältpersonalen om de löne- och anställningsvillkor nämnden finner skäliga. Med stöd av detta bemyndigande har *NIB* tillämpat *CK*:s lönebestämmelser i avvaktan på att löneförmånerna skulle utredas.

Löneförmånerna för expert omfattar grundlön, utlandstillägg och familjetillägg.

Grundlönen utgår enligt viss löneklass i NIB:s löneplan. Lönebeloppen i NIB:s löneklasser svarar i avrundade tal mot de löner å ortsgrupp 5 som utgick 1961 enligt statens löneförordning. NIB:s löneklasser har dock åsatts andra nummer och erhållit NIB-beteckning i stället för löneförordningens beteckningar. Anledningen till att CK utgick från de existerande löneplanerna var att den ville dels erhålla en på lämpligt sätt differentierad löneskala, dels på ett bekvämt sätt kunna anpassa grundlönerna till den fortgående löneutvecklingen i Sverige. Avsikten var att grundlönerna den 1 juli varje år skulle justeras till överensstämmelse med lönerna till statens tjänstemän. Någon sådan justering har dock ej ägt rum. Efter två års anställning sker uppflyttning en löneklass. Förlänges kontraktet, sker uppflyttning ytterligare en löneklass då en sammanlagd anställningstid av fyra år uppnåts.

Utlandstillägget skall i princip vara differentierat efter förekommande skiljaktigheter i levnadskostnadsnivåer på de olika projektorterna. Det utgår dock f. n. för alla projektorter med fast tillägg om 6 000 kronor per år och ett rörligt tillägg om 10 procent av grundlönen.

Familjetillägget utgör för hustru och för varje barn under 12 år 1 000 kronor per år samt för varje barn som fyllt 12 men — i regel — ej 19 år 2 000 kronor per år.

Utredningens förslag beträffande systemet för löneavvägningen

Allmänna synpunkter

Utredningsuppdraget innefattar två frågeställningar, nämligen dels frågan hur man skall komma fram till ett system för avvägningen av de totala löneförmånerna som främjar rekryteringen och medför avsedd löneställning (den materiella löneavvägningen), dels om och hur förmånerna tekniskt skall fördelas på baslön och tillägg samt om och hur de skall justeras med hänsyn till pris och/eller kursändringar o. s. v. (den tekniska löne-regleringen).

Inom det statliga avlöningsväsendet gäller principen lika lön för lika arbete såsom huvudregel. Från denna regel har undantag gjorts främst genom den s. k. kontraktsanställningsformen, som har till syfte att möjliggöra för statligt organ att kunna förvärva personal även i sådana fall där den statliga löneplanslönen ej är konkurrenskraftig. För tillämpning av denna anställningsform förutsättes Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall. Kungl. Maj:ts beslut i ärende rörande kontraktsanställning, vilket beslut skall avse viss angiven person, meddelas på föredragning av vederbörande departementschef efter hörande av den för ändamålet inom Kungl. Maj:ts kansli inrättade kontraktsdelegationen. Denna tillkom 1957 för att säkerställa en enhetlig prövning av hithörande ärenden. Sedan 1960 har delegationens granskning av förekommande ärenden övergått från en tidigare närmast formell genomgång till en realprövning.

Kontraktsvillkoren fastställas av vederbörande myndighet, där ej skäl föreligger för den i särskilda fall tillämpade ordningen, att villkoren prövas inom Kungl. Maj:ts kansli.

Utredningen har ansett det ligga nära till hands att undersöka i vilka hänseenden lönesystemet för tjänstemän inom utrikesrepresentationen kan tjäna till ledning vid utformningen av villkoren för experterna. Särskilda skäl för en sådan jämförelse föreligger enligt utredningen med hänsyn till att lönesystemet för utomlands stationerade diplomatiska och konsulära tjänstemän, specialattachéer m. fl. nyligen varit föremål för översyn genom utrikesförvaltningens lönenämnd, utlandslöneöversynen.

Med bifall till prop. 1963: 75 (SU 125, rskr 298) godkände sålunda riksdagen riktlinjer för ett nytt lönesystem för tjänstemän inom utrikesrepresentationen m. fl. med verkan fr. o. m. den 1 juli 1963. Systemet bygger på den förutsättningen att vissa av tjänstemännens kostnader under utlandstjänstgöringen, såsom för bostad, barnens fostran och utbildning, representation, telefon och resa till Sverige för semester, prövas och regleras separat. Det därefter kvarstående lönebehovet vid en viss befattning prövas på grundval av en genomgång av budgetuppgifter från tjänstemannen angående utgiftsbehovet för vissa huvudändamål (livsmedel, beklädnad, tjänare, transport och semester). Till det för dessa ändamål godkända lönebehovet lägges ett schablonmässigt beräknat tillägg för diverse ändamål (tvätt och städning, möbler och inventarier, hygien, tidningar, böcker och skrivmateriel, post, nöjen och rekreation, försäkringar och övrigt).

Tekniskt kommer, enligt vad utredningen inhämtat, den behovsprövade utlandslönen att bestå av löneplanslön jämte ett utlandstillägg. Härtill kommer bl. a. **bostadskostnadsersättning** samt i förekommande fall barnförmåner (barntillägg, utbildningsbidrag och barnresebidrag) och representationsbidrag.

Bostadskostnader

Enligt lönesystemet för tjänstemän inom utrikesrepresentationen erhåller tjänsteman, som ej jämlikt 38 § Saar är berättigad till fri bostad, efter individuell prövning av byggnadsstyrelsen i samråd med utrikesdepartementet full ersättning för godtagbara bostadskostnader (bostadskostnadsersättning). Detta system, som tillkom på förslag av utlandslöneöversynen, infördes den 1 juli 1962 med stöd av beslut vid 1962 års vårriksdag (prop. 1962: 1, bil. 5, sid. 9, SU 3, rskr 3).

Enligt vad utredningen inhämtat har direktregleringen av bostadsposten väsentligt underlättat lönesättningen för berörda tjänstemän och hälsats med tillfredsställelse.

Nu löpande kontrakt tillförsäkras i regel biståndsexpert en efter de lokala förhållandena anpassad, möblerad hyresfri bostad inklusive elektrici-

tet, vatten och uppvärmning. På vissa orter tillhandahåller NIB bostäder, medan på andra håll bostäder anskaffas i öppna marknaden.

Utredningen förordar, att principen om fri bostad för biståndsexpert bibehålles. Bostaden bör tillgodose skäliga anspråk på storlek och standard. I regel torde det vara lämpligast att tillhandahållen bostad även möbleras genom NIB:s försorg. Med hänsyn till de skiftande förhållandena utomlands anser dock utredningen, att frågan huruvida bostaden tillika skall vara möblerad bör avgöras från fall till fall. Hänsyn bör bl. a. tagas till ortens hyresmarknad, där sådan finnes. Förslaget till anställningskontrakt (4 §) har utformats i enlighet med vad nu sagts.

Utredningen fäster uppmärksamheten på att en samordning mellan NIB:s och byggnadsstyrelsens verksamhet när det gäller tillhandahållandet av personalbostäder utomlands kan vara rationell.

Barnkostnader

Enligt vad utredningen kunnat konstatera har inom flera utländska lönesystem särskilda anordningar vidtagits för att mildra de påfrestningar på en biståndsexperts ekonomi, som sammanhänger med att denne har försörjningsplikt mot barn.

De problem i fråga om barnens fostran och utbildning och kostnaderna härför, som uppkommer när föräldrarna vistas utomlands under icke alltför kort tid, är enligt utredningens mening i princip desamma för biståndsexperten som för tjänstemän inom utrikesrepresentationen. Starka skäl talar för att tillämpa samma system för reglering av biståndsexperternas barnkostnader som gäller för utrikesförvaltningens tjänstemän.

Genom riksdagens beslut med anledning av prop. 1963: 75 fastlades riktlinjerna för barnförmånerna till tjänstemän inom utrikesrepresentationen m. fl. Efter ytterligare utredning inom utlandslöneöversynen har Kungl. Maj:t den 18 september 1963 på förslag av denna med verkan fr. o. m. den 1 juli 1963 fastställt följande barnförmåner till nämnda tjänstemän vid försörjningsplikt mot barn under 19 år, vilket är svensk medborgare:

a) medföljande barn

barn tillägg: 3 300—5 100 kronor/år, beroende på stationeringsort,
utbildningsbidrag: efter särskild prövning av Kungl. Maj:t samt
barnresebidrag: för påbörjande av skolgång;

b) internatbarn i Sverige

barn tillägg: 1 800 kronor/år,
utbildningsbidrag: efter prövning av Kungl. Maj:t samt
barnresebidrag;

c) annat barn i Sverige

barn tillägg: 4 600 kronor/år,

utbildningsbidrag: efter prövning av Kungl. Maj:t samt barnresebidrag;

d) barn om vilket tjänstemannen ej har vårdnaden

barntillägg: motsvarande vad tjänstemannen jämlikt dom eller avtal är pliktig utgiva såsom underhållsbidrag för barnet, dock högst 3 300 kronor/år samt

barnresebidrag: efter prövning från fall till fall, för resa från Sverige för besök hos tjänstemannen och åter.

Utredningen anser sålunda, att till biståndsexpert, som på grund av försörjningsplikt underhåller barn under 19 år, bör utgå de barnförmåner, som kan ifrågakomma för tjänsteman inom utrikesrepresentationen. Förmånerna bör, med i det följande nämnda modifikationer, utgå under samma förutsättningar som gäller för utrikesförvaltningens personal.

I fall, där enligt bestämmelserna för utrikesförvaltningen beslut om barnförmåner ankommer på Kungl. Maj:t (barntillägg och utbildningsbidrag), bör beslutanderätten ankomma på NIB. Motsvarande bör gälla i fall, då enligt sagda bestämmelser beslut ankommer på chefen för utrikesdepartementet (barnresebidrag).

Liksom enligt de för utrikesförvaltningen fastställda riktlinjerna bör enligt utredningen utbildningsbidrag — jämte på motsvarande tid belöpande barntillägg — i intet fall överstiga det belopp som utgår för barn i svensk internatskola med det s. k. större statsbidraget (exempelvis Sigtunastiftelsens Humanistiska Läroverk), d. v. s. barntillägg om 1 800 kronor/år jämte utbildningsbidrag, vilket f. n. i klass 1 utgör 5 500 kronor/år och i ring IV 6 000 kronor/år.

Eftersom en del av experterna ej är svenska medborgare, kan enligt utredningen kravet på svenskt medborgarskap såsom villkor för barnförmåner ej upprätthållas. I och för sig skulle i stället kunna krävas, att barnet har samma medborgarskap som experten. Utredningen anser dock bl. a. administrativa skäl tala för att ej heller något dylikt krav bör uppställas. Den omständigheten att det finns experter som ej är svenska medborgare och ej heller bosatta i Sverige kan på barnförmånernas område medföra situationer, som ej förutsetts i de för utrikesförvaltningen gällande reglerna. Det torde få ankomma på NIB att lösa härigenom uppkommande problem från fall till fall.

En förutsättning för att biståndsexpert skall tillförsäkras rätt till barnförmåner bör, enligt utredningens mening, vara att anställningen utomlands är avsedd att pågå viss tid, ej understigande ett år. Någon sådan avgränsning finns ej i fråga om utrikesförvaltningens personal, eftersom denna inte är anställd för begränsad tid.

Även i ett annat hänseende erfordras särskild reglering av biståndspersonalens barnförmåner. Det gäller barntillägget för medföljande barn. Av naturliga skäl har barntillägg för sådant barn (3 300—5 100 kronor/år)

fastställts endast för ort med svensk utrikesrepresentation eller där fackpersonal, t. ex. handelssekreterare, inordnad under utrikesförvaltningens lönesystem, är stationerad. Då biståndsverksamhet får förutsättas bedriven även på annan ort än nyssnämnd, bör barntillägget för medföljande barn på dylik ort fastställas särskilt.

Vad slutligen angår åldersgränsen 19 år har utredningen icke funnit anledning föreslå något undantag från de för utrikesförvaltningens tjänstemän gällande bestämmelserna även om vissa skäl talar för en höjning av maximiåldern till 21 år.

Förslaget till anställningskontrakt (3 §) har utformats i enlighet med vad utredningen sålunda förordat.

Representationskostnader

Vissa tjänstemän inom utrikesförvaltningen har skyldighet att representera. Enligt det nya lönesystemet skall medel för representation till sådana tjänstemän utbrytas ur lönerna och utgå i form av separata representationsbidrag.

Inom biståndsverksamheten skall representation f. n. utövas endast när den kan anses vara till direkt nytta för projektet. I förekommande fall tillkommer det uteslutande projektchefen att med anlitande av projektets medel utöva representation. För ändamålet tilldelade anslag får ej överskridas. Utgifterna skall styrkas med verifikationer åtföljda av uppgift om representationens ändamål och vilka, som deltagit i densamma.

Då medel för dylika utgifter är av omkostnadsnatur och således ej bör ingå i lönen, har utredningen ej funnit anledning föreslå någon ändring i nuvarande ordning.

Avvägningen av lönekärnan

Sedan sålunda biståndsexperts bostads-, barn- och eventuella representationskostnader föreslagits bli reglerade i särskild ordning, har utredningen ansett det ej vara lämpligt att gå längre på denna väg.

Inom ramen för övriga kontanta löneförmåner, lönekärnan, bör sålunda beaktas såväl en experts speciella kvalifikationer som pris- och valutaförhållanden samt tjänstgöringsvillkor, t. ex. »hardship», på stationeringsorten.

Liksom i fråga om diplomatisk och konsulär personal får emellertid en del av lönekärnan anses vara avsedd att täcka särskilda med anställningen såsom biståndsexpert förenade kostnader. I den mån så är fallet torde inkomsten enligt 32 § 3 mom. kommunalskattelagen och 2 § förordningen om statlig inkomstskatt ej vara skattepliktig, därest biståndsexpert befinnes vara skattskyldig här i riket. Utredningen anser därför, att lönekärnan tekniskt bör uppdelas i lön och utlandstillägg.

Det kunde enligt utredningen ligga nära till hands att tillämpa ett system

med löneplaner för NIB:s expertpersonal. Man måste dock hålla i minnet skillnaden i förhållande till exempelvis utrikesförvaltningens tjänstemän, som är anställda för stadigvarande arbetsuppgifter och inordnade i karriärer med löner och övriga anställningsförhållanden reglerade i likhet med övriga varaktigt anställda statstjänstemäns. NIB-experterna däremot är i regel anställda för en tid av två år. Det är här fråga om experter som förvärvas för speciella arbetsuppgifter. När lörens storlek fastställs, måste därför beaktas det speciella värde experten har för det aktuella projektet. Skall NIB ha möjlighet att i varje särskilt fall anställa den som är lämpligast och sålunda på ett riktigt sätt fullgöra sin expertrekryteringsuppgift, är det därför enligt utredningens mening nödvändigt att NIB ej är bunden av ett stelt lönesystem.

Enligt utredningen bör NIB fördenskull få bemyndigande att tillämpa en individuell lönesättning. NIB bör sålunda ej vara bunden av några löneplaner, då det gäller att fastställa lönekärnans storlek utan ha frihet att avtala härom med den blivande experten. Förslaget till anställningskontrakt (3 §) har utformats i enlighet med vad utredningen sålunda föreslagit.

Eftersom biståndsexperterna är anställda för begränsad tid anser utredningen, att lön och utlandstillägg normalt ej bör justeras under kontraktstiden med hänsyn till pris/kursändringar. Möjlighet härtill bör emellertid ej uteslutas, om de förutsättningar på vilka löneavvägningen grundats väsentligen rubbas, t. ex. genom en valutareform. Sådan väsentlig rubbning bör ej anses föreligga med mindre den under anställningstiden konstaterade, kombinerade effekten av pris/kursändringar, sedan avtalet slöts, uppgår till minst 20 procent. Då fråga uppkommer huruvida här avsedd väsentlig rubbning föreligger, torde den få prövas av NIB med beaktande av tillgänglig statistik och efter samråd med statistiska centralbyrån. I förslaget till anställningskontrakt (15 §) har här angivna synpunkter beaktats.

Lönedifferentiering efter civilstånd

Av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår att biståndsexpert som är gift, f. n. erhåller familjetillägg för hustru med 1 000 kronor/år oavsett om hustrun vistas i Sverige eller medföljer maken utomlands och oavsett anställningshavarens stationeringsort.

Såsom framgår av prop. 1963:75 är även lönen för tjänsteman inom utrikesrepresentationen differentierad med hänsyn till hans civilstånd. Ensamstående befattningshavare — varmed i princip jämställs gift tjänsteman vars hustru ej medföljer på den utrikes orten — erhåller fr. o. m. den 1 juli 1963 normalt 85 (chef 90) procent av den giftes lönekärna. Ett av huvudskälen till att gift utlandstjänsteman, vars hustru medföljer på stationeringsorten, tillerkännes högre löneförmåner än ensamstående är att hustrun i normalfallet kan förväntas göra en ej oväsentlig insats i makens verksamhet. Det har även ansetts böra beaktas att de diplomatiska och

konsulära tjänstemännens hustrur på grund av tjänstens beskaffenhet i regel är uteslutna från att genom eget förvärvsarbete höja familjens inkomstnivå.

De skäl, som föranlett differentiering av lönerna till tjänstemän inom utrikesrepresentationen, talar enligt utredningens mening ej med samma styrka för liknande åtskillnad när det gäller lön till biståndsexperter. Om en diplomatisk eller konsulär tjänstemans hustru ej medföljer till den utrikes orten, behandlas sådan tjänsteman i princip också såsom ensamstående.

Även i fall då biståndsexpertens hustru medföljer till stationeringsorten, kan det ifrågasättas om skäl för särskild förhöjning av lönen föreligger, t. ex. i form av familjetillägg för hustru. Såsom framgår av det föregående har utredningen funnit behov föreligga av en mera individuell och flexibel lönesättning för biståndsexperterna än för statsanställda i allmänhet. Frågan om expertens civilstånd och försörjningsplikt torde ej sällan få ses i samband med frågan om det pris NIB måste vara beredd att betala för att erhålla viss arbetskraft. Utredningen anser därför, att någon differentiering av lönen efter civilstånd ej är påkallad. Med hänsyn till de i regel relativt begränsade anställningstiderna torde det för övrigt vara till fördel både för NIB och för de anställda att förändringar i civilstånd inte behöver rapporteras och kontrolleras. Det nuvarande systemet med särskilda familjetillägg för hustru bör därför ej vidare tillämpas.

Kostnader för särskild utrustning

Enligt den praxis NIB f. n. tillämpar erhåller biståndsexpert i samband med tillträde av anställningen ett särskilt utrustningsbidrag om högst 2 000 kronor.

Till tjänsteman vid utrikesförvaltningen utgår i samband med förflyttning till eller från ort utom riket ett särskilt förflyttningsbidrag, differentierat med hänsyn till tjänstemannens lönegrad och familjeförhållanden. Detta bidrag är betingat av bl. a. de med de täta förflyttningarna inom utrikesförvaltningen förenade kostnaderna, t. ex. nyanskaffningar samt förslitning av bohag.

Anledning saknas enligt utredningens mening att för biståndspersonalen införa någon motsvarighet till förflyttningsbidraget för tjänsteman vid utrikesförvaltningen. Däremot anser utredningen, att bidrag bör kunna utgå till biståndsexpert till kostnader för *särskild* utrustning, som erfordras med anledning av anställningen. Härmed åsyftas främst av utlandsstationeringen betingad nyanskaffning av speciell utrustning (t. ex. tropikutrustning). Med hänsyn till de skiftande förhållandena på biståndsexperternas stationeringsorter samt till den enskilde expertens familjeförhållanden och kontraktstidens längd bör utrustningsbidraget bestämmas från fall till fall. I intet fall bör emellertid bidraget överstiga 4 000 kronor.

NIB:s lönelegation

En förutsättning för att en individuell lönesättning skall kunna tillämpas på ett riktigt sätt är att sakkunskap i samtliga hithörande frågor står till NIB:s förfogande.

I den mån Kungl. Maj:t f. n. vill tillämpa en individuell lönesättning har Kungl. Maj:t enligt riksdagens beslut att höra den för ändamålet inrättade kontraktsdelegationen. Närmast till hands kunde därför enligt utredningen ligga att anlita denna. Med hänsyn till att delegationen är ett organ inom Kungl. Maj:ts kansli synes den dock inte lämpligen böra omhänderha hithörande frågor. Delegationen skulle f. ö. behöva förstärkas med expertis på utlandslönefrågor och därigenom bli för stor för att kunna fungera på det smidiga sätt som är avsett.

En annan möjlighet vore, anser utredningen, att till utrikesförvaltningens lönenämnd eller något arbetsorgan inom denna överlåta att biträda vid beredningen av dessa löneärenden. Mot ett sådant arrangemang talar emellertid att även lönenämnden är ett organ inom Kungl. Maj:ts kansli. Dessutom är lönenämnden inte sammansatt på sådant sätt, att den kan sammanträda i så stor omfattning som i här avsedda fall skulle bli erforderlig.

Utredningen har stannat för att föreslå att ett organ inrättas, som fortlöpande kan biträda NIB i dessa frågor. Detta organ — NIB:s lönelegation — bör ha en rådgivande funktion. NIB bör dock kunna överlämna åt delegationen att sköta förhandlingarna med den blivande experten. Delegationen bör därför ha befogenhet att träffa preliminärt avtal. I delegationen, som förslagsvis bör bestå av ordförande och fyra ledamöter, bör ingå chefen för NIB:s expertrekryteringsbyrå, en företrädare för utrikesdepartementets lönebyrå, en expert i frågor rörande statstjänstemännens löner och eventuellt en representant från näringslivet. För ledamöterna bör finnas personliga suppleanter. Ordförande, ledamöter och suppleanter bör förordnas av Kungl. Maj:t.

Lönelegationen bör — liksom kontraktsdelegationen — vara beredd att sammanträda med så kort varsel, att beslut i anställningsfrågorna ej onödigtvis fördröjs.

Yttranden

Utredningens förslag beträffande lönesystemet (3, 4, 6 och 15 §§ i normalkontraktet) har vunnit nära nog allmän anslutning. Några remissinstanser, såsom arbetsutskottet inom *nämnden för internationella hälsovårdsärenden* och *Svenska FN-förbundet*, konstaterar att förslagen innebär väsentliga förbättringar av nuvarande villkor, t. ex. i fråga om barnförmåner. I vissa detaljer föreligger dock erinringar eller påpekanden.

Riksrevisionsverket ansluter sig till förslaget om en uppdelning av lönekärnan i lön och utlandstillägg (3 §) men ifrågasätter om ej — liksom hittills — lönen bör utgå enligt en särskild löneplan. En sådan löneplan torde enligt ämbetsverkets uppfattning inte utgöra något hinder mot den individuella lönesättning som utredningen funnit önskvärd. Ämbetsverket kan inte biträda förslaget att NIB skall ha beslutanderätten i fall där denna enligt bestämmelser gällande för utrikesförvaltningen tillkommer Kungl. Maj:t (barntillägg och utbildningsbidrag) eller chefen för utrikesdepartementet (barnresebidrag). Enligt ämbetsverkets mening bör i samtliga nämnda fall förslag om bidrag underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Den föreslagna bestämmelsen i normalkontraktet (4 §) att NIB skall tillhandahålla expert fri bostad med värme, elektricitet och vatten bör enligt NIB ersättas med en bestämmelse, enligt vilken den anställde tillförsäkras fri bostad jämte ersättning för därmed förenade löpande kostnader, t. ex. vatten, värme och elektricitet. Även om den av utredningen antydda standarden i allmänhet synes NIB vara väl avvägd, måste den nämligen i enskilda fall anpassas efter fältprojektets art och på tjänstgöringsorten förekommande möjligheter och behov. Jämväl *statskontoret* anser att normalkontraktets 4 § fått en alltför strikt och generell formulering och att bostadsstandarden torde komma att variera från fall till fall beroende på omständigheterna. *Byggnadsstyrelsen* anser att den fria bostaden lämpligen bör möbleras genom NIB:s försorg med hänsyn till bl. a. de höga kostnaderna för transport av eget bohag och de ofta korta tjänstgöringstiderna. Styrelsen utgår från att begreppet fri bostad innefattar jämväl andra med förhyrningen förenade omkostnader än värme, elektricitet och vatten, såsom utgifter för garage, service avseende tekniska installationer och trädgårdsskötsel. Styrelsen finner det lämpligt med ett samrådsförfarande mellan NIB och styrelsen i frågor rörande tillhandahållande av personalbostäder utomlands, varvid NIB torde kunna dra nytta av den erfarenhet som styrelsen förvärvat i sin verksamhet för anskaffande av bostäder till utrikesförvaltningens utomlands stationerade tjänstemän.

Förslaget om inrättande av en NIB:s löne delegation tillstyrkes av bl. a. *riksrevisionsverket*, *statskontoret*, *Svenska Arbetsgivareföreningen*, *Sveriges Allmänna Exportförening* och *Sveriges Industriförbund*, medan NIB och LO uttalar viss tveksamhet om behovet.

I fråga om delegationens befogenheter biträder *riksrevisionsverket* utredningens förslag, att delegationen bör ha rådgivande funktion men av NIB kunna bemyndigas att träffa preliminärt avtal med expert. NIB anser att delegationen främst bör vara rådgivande i principfrågor och, när erforderlig erfarenhet vunnits, inte tilldelas uppgiften att delta i beredningen av löpande ärenden av rutinkaraktär. *Statskontoret* kan ej tillstyrka att delegationen tilldelas viss beslutanderätt. Denna bör tillkomma

NIB, varav bl. a. följer att allt beredningsarbete skall förläggas till NIB. Enligt *statens personalpensionsverks* mening föreligger, oavsett vad NIB uttalat beträffande löne delegationens uppgifter, starka skäl för att beslut i pensionslönefråga inte fattas utan delegationens medverkan i varje särskilt fall. Pensionsverket ifrågasätter om det inte borde ankomma på delegationen att fatta beslut om tillämplig pensionslönegrad. I varje fall anser pensionsverket, att delegationens medverkan bör krävas, även om detta skulle medföra, att uppgift om pensionslönegraden ej kan lämnas i anställningskontraktet.

Vad angår löne delegationens sammansättning tillstyrker *riksrevisionsverket* utredningens förslag. *Arbetsgivareföreningen*, *exportföreningen* och *industriförbundet* understryker behovet av att delegationen ges en med hänsyn till rekryteringsunderlaget allsidig sammansättning samt anser detta krav inte vara tillgodosett med mindre än att i delegationen ingår en specialist på de löne- och anställningsvillkor, som svenska företag med verksamhet i u-länderna tillämpar på sina egna från hemlandet utsända experter.

Såväl NIB som LO anser att NIB bör ha möjlighet att i speciella lönefrågor anlita den expertis som kan befinnas erforderlig. *Byggnadsstyrelsen* ifrågasätter huruvida inte ett samrådsförfarande mellan NIB och utrikesförvaltningens lönenämnd eller annan sakkunskap är att föredraga framför inrättande av en löne delegation för de frågor rörande individuell lönesättning, som erfordrar särskild expertis.

Beträffande utredningens förslag angående justering av utlandslönen med hänsyn till pris/kursändring (15 § i normalkontraktet) förklarar sig *statistiska centralbyrån* beredd att medverka vid bedömningen av frågan huruvida förutsättningar för dylik justering föreligger. *Svenska FN-förbundet* och *TCO* anser emellertid att det av utredningen angivna procenttalet, 20 procent, för att väsentlig rubbning av förutsättningarna för avtalet skall anses föreligga satts för högt samt föreslår att den anställda bör äga rätt att påkalla lönejustering, om den kombinerade effekten av pris/kursändring uppgår till högst 10 procent.

Sjukförmåner

Sjuklön

Nuvarande kontraktversion medger i princip experten oavkortad lön intill dess att sjukpension enligt avtalet börjar utgå. Motsvarande anordning gäller enligt industritjänstemannaavtalet, vilket kan anses representativt för regleringen av hithörande frågor inom näringslivet. Det pensionerings-system, den s. k. ITP-planen, som är tillämpligt på båda områdena, med-

ger i regel invalidpension under i övrigt stadgade förutsättningar från och med den månad, vid vars början arbetsoförmåga förelegat mer än 90 dagar.

Även enligt de statliga bestämmelserna avgränsas sjuklöneperioden ytterst av den tidpunkt, från och med vilken sjukpension börjar utgå.

Utredningen föreslår att statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR) skall kunna vinna tillämpning på experterna. Utredningen räknar med att den övervägande delen av expertkadern kommer att inordnas under SPR därest förslaget genomföres i denna del. Mot bakgrunden härav har utredningen funnit motiverat föreslå en sjuklönenivå bestämd till 90 procent av månadslönebeloppet utom vid sådan sjukdom, vid vilken enligt Saar oavkortad lön utgår. I sistnämnda fall bör även expert åtnjuta full lön. Härigenom ernås en principiell överensstämmelse med det statliga systemet. Av praktiska skäl synes endast ett sjuklönesystem böra komma till användning. Den föreslagna anordningen bör således gälla även då avtal träffats om anslutning av experten till ITP-planen.

Beträffande tilläggsförmånernas behandling i fall av tjänstledighet på grund av sjukdom eller olycksfall bör enligt utredningens mening nu tillämpad praxis få gälla även i fortsättningen, d. v. s. tilläggsförmånerna bibehållas i princip så länge den sjuke eller skadade vistas utom riket.

Tjänstgöring i u-länder torde ofta innebära speciella risker för sjukdomar, särskilt av tropisk art. Med hänsyn härtill och till att experten i regel ej är inskriven hos allmän försäkringskassa, anser utredningen, att han — i fall, där anställningstiden utlöper innan han återvunnit hälsan — genom anställningsavtalet bör tillförsäkras rätt att uppbära ersättning med belopp för månad motsvarande 65 procent av senast uppburen lön intill dess att han återvinner arbetsförmågan eller kommer i åtnjutande av sjukpension.

För arbetstagare, vilken enligt statliga föreskrifter är berättigad till lön vid sjukdom eller barnsörd, gäller numera s. k. arbetsgivarinträde jämlikt kungörelsen den 31 maj 1963 (nr 311) angående tillämpning av 3 kap. 16 § andra stycket lagen om allmän försäkring beträffande vissa arbetstagare i statens tjänst m. fl. Ifrågavarande reglering innebär, att verket eller myndigheten (arbetsgivaren) från försäkringskassan erhåller arbetstagaren tillkommande sjukpenning jämte barntillägg. Den sjuklön, som den anställde uppbär, har i stället genom vidtagna ändringar i skattelagstiftningen i sin helhet blivit skattepliktig inkomst. Möjlighet har lämnats öppen för arbetstagaren att begära personligt undantag från arbetsgivarinträde, vilket kan vara till fördel i fall, då vederbörandes inkomster till övervägande delen härrör från förvärvsarbete, å vilket de statliga sjuklönereglerna ej äger tillämpning.

Då arbetsgivarinträde ej gäller för expert bör enligt utredningen från sjuklön resp. i det föregående angiven ersättning avdragas sjukpenning och annan ersättning, som han på grund av lag eller författning är berättigad att vid sjukdom eller olycksfall erhålla från annan än NIB. Skulle härvid

sjukpenning utgå jämlikt lagen om allmän försäkring eller lagen om yrkesskadeförsäkring bör verkställt avdrag — därest experten ej är undantagen från svensk beskattning — inbegripa jämväl värdet av skattefriheten å sjukpenningen.

Förslaget till anställningskontrakt har utformats i anslutning till vad utredningen sålunda förordat (8 och 10 §§).

Sjukvårdsförmåner

Gällande anordningar

Nu tillämpad kontraktsversion innehåller utöver föreskrifter om sjuklön endast en knapphändig regel om att den anställde ävensom till tjänstgöringsorten medföljande familjemedlemmar under en sammanhängande tidrymd av högst 180 dagar äger rätt uppbära ersättning för nödvändiga och styrkta sjukvårdskostnader med högst 30 kronor per dag.

Under stationering i Sverige är tjänstemän vid utrikesförvaltningen i samma utsträckning som andra i Sverige bosatta svenska medborgare underkastade bestämmelserna i lagen om allmän försäkring.

Vid stationering utom riket anses däremot dessa tjänstemän ej i försäkringslagens mening — men väl vid tillämpningen av t. ex. kommunalskattelagen och statsskatteförordningen samt lagen om allmänna barnbidrag — bosatta i Sverige. Genom beslut den 30 juni 1958 har Kungl. Maj:t meddelat särskilda föreskrifter angående sjukvårdsersättning under tjänstgöring med stationering utomlands.

Föreskrifterna äger tillämpning på tjänstemän vid beskickningar, permanenta delegationer och konsulat, försvars- och biträdande försvarsattachéer samt lantbruksrepresentanter. Huvuddragen av föreskrifterna är följande.

Ersättning för sjukvårdskostnad i stationeringslandet

Till tjänsteman, som nyss sagts, samt medlem av hans familj (hustru och barn under 19 år, för vilket barntillägg enligt 33 § Saar må utgå) utgår ersättning med 80 procent av kostnader för läkarvård, läkares resa för meddelande av vård samt sjuktransport, röntgen- eller annan undersökning, sjukgymnastik eller behandling med bad, massage, elektricitet eller annan därmed jämförlig och erforderlig behandling, vård å sjukhus eller förlossningsanstalt samt för läkemedel, som föreskrivits av läkare.

Ersättning utgår inte för tandvård.

Full ersättning utgår för sjukvårdskostnader vid tuberkulos samt — för tjänstemannens del — för läkarintyg, som skall åberopas i tjänsten. Likaså ersättes kostnaderna helt vid yrkesskada i tjänsten och vid sådan härmed likställd sjukdom som avses i 28 § A I punkt 6 b) under 2—4 Saar (»klimatsjukdom» m. m.). Vid här avsedd yrkesskada må sjukvårdsersättningen

ej understiga den ersättning som kan utgå enligt yrkesskadeförsäkringslagen.

Ersättning för sjukvårdskostnad i Sverige

Full ersättning utgår vid yrkesskada — ådragen under utlandsstationering — vilken föranlett sjukvård under tillfälligt besök i Sverige.

I övriga fall utgår sjukvårdsersättning under Sverigevistelse till tjänstemannen med tillämpning av Saar resp. lagen om allmän försäkring samt till familjemedlem med tillämpning av nämnda lag. Enligt 2 kap. 8 § i denna är emellertid förutsättningen att vårdbehovet uppkommit i Sverige.

Ersättning för sjukresa eller sjuktransport till och från Sverige

Efter prövning av Kungl. Maj:t kan kostnad för resa eller transport till Sverige — eller tredje land — och åter för tjänsteman eller familjemedlem, som omfattas av föreskrifterna, helt eller delvis ersättas av statsmedel, om statens kostnader härigenom kan antagas bli lägre eller sjukdomen mera ändamålsenligt behandlad än om vården meddelats i stationeringslandet.

Ersättning i andra fall

Kungl. Maj:t kan medge, att kostnader för sjukvård må utgå även i andra fall eller enligt förmånligare grunder än nu angivits. Sålunda har det förekommit att Kungl. Maj:t ersatt 80 procent av sjukvårdskostnader, som uppkommit under tillfälligt besök i Sverige, t. ex. under semester, om extraordinära skäl talat härför såsom då sjukhusvård måst sökas inom sjukvårdsområde, där patienten ej erhållit vård enligt den s. k. inomlänstaxan.

Läkarundersökning för hälsokontroll

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 6 september 1962 må — efter bemyndigande av chefen för utrikesdepartementet — tjänsteman vid utrikesförvaltningen jämte medlem av hans familj kostnadsfritt genomgå läkarundersökning för hälsokontroll före, under och efter stationering i land med hälsovådligt klimat, i regel dock högst en gång om året.

Utredningens förslag

Nu tillämpade sjukvårdsförmåner framstår enligt utredningens mening vid en jämförelse med vad som gäller på andra områden såsom mindre tillfredsställande. Dagersättningen om högst 30 kronor för nödvändiga och styrkta sjukvårdskostnader har i vissa fall visat sig vara för låg och leda till högst skiftande resultat.

Utredningen anser det vara lämpligt att såvitt möjligt anknyta regleringen av sjukvårdsförmånerna till vad som gäller för huvuddelen av de utomlands stationerade statstjänstemännen. Förutom att den statliga regleringen av sjukvårdsförmånerna vid en jämförelse med övriga förmånssystem

synes erbjuda den för de anställda fördelaktigaste avvägningen, är det i och för sig önskvärt, att enhetliga bestämmelser gäller på det statliga området om ej särskilda skäl föranleder annat. Utredningen föreslår, att expert erhåller rätt till sjukvårdsförmåner enligt de i det föregående redovisade grunder, som gäller för tjänstemän vid utrikesförvaltningen med stationering utomlands.

Förslaget till anställningskontrakt (9 §) har utformats i anslutning till vad utredningen sålunda förordat.

Det torde enligt utredningen böra ankomma på NIB att pröva om och i vad mån sjukvårdsförmåner skall utgå i fall där anställningstiden utlöper innan expert återvunnit hälsan.

Liksom hittills bör expert vara skyldig att före och efter anställningen genomgå hälsokontroll på NIB:s bekostnad. Motsvarande bör gälla familjemedlem, som är berättigad till sjukvårdsförmåner.

Yttranden

Utredningens förslag till reglering av NIB-experternas sjuklöne- och sjukvårdsförmåner (8—10 §§ i normalkontraktet) har i allt väsentligt tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser att normalkontraktets 8 § bör kompletteras med bestämmelser om de avlöningsförmåner som bör utgå vid andra längre ledigheter än dem som betingas av sjukdom eller olycksfall, t. ex. vid ledighet i samband med havandeskap och barnsbörd.

Riksförsäkringsverket ifrågasätter om det inte vore mera rationellt att staten gör arbetsgivarinträde enligt 3 kap. 16 § lagen om allmän försäkring i dess lydelse enligt prop. 1964:94 i stället för att ersättning enligt lagen utbetalas till den försäkrade och löneavdrag göres för sjukpenning m. m. (10 § i normalkontraktet). Verket påpekar tillika att kontraktsförslaget ej synes reglera fall då partiell sjukledighet föreligger eller då livränta sammanträffar med lön under tid då vederbörande upprätthåller tjänsten.

Pensionsförmåner m. m.

Pensionsförmåner

Gällande anordningar

Mot slutet av CK:s verksamhetstid intogs i det kontraktsformulär, som begagnades vid anställningsavtal med biståndsexperter, en utfästelse om pensionskydd enligt de normer, som innefattas i den centrala pensionsuppgörelsen, den s. k. ITP-uppgörelsen. Enligt det kontrakt som NIB f. n. tillämpar, har NIB åtagit sig att sörja för att den anställde garanteras en pensionsnivå, som inte är lägre än den som ITP-uppgörelsen innebär och som är anpassad till grundlönen enligt kontraktet. NIB har fördenskull med

Svenska Personal-Pensionskassan (SPP) träffat avtal om anslutning enligt ITP-planen av den kontraktsanställda personal, som tjänstgör ute i fältet. I några fall har dock NIB från anslutning undantagit experter, vilka vid tjänstledighet från statlig anställning kunnat bibehållas vid pensionsrätt i sådan anställning.

De förmåner, som avtalet avser, består av ålderspension, invalidpension och änkepension. Pensionsåldern har fastställts till 65 år för män och 60 år för kvinnor.

SPR och ITP-planen

Pensionsförmåner enligt SPR grundas ej på försäkring. Utgående pensioner bestrides i stället direkt från särskilt anslag under tolfte huvudtiteln i riksstaten.

Förmånerna består av dels *egenpension* (ålderspension, sjukpension och förtidspension) samt *egenlivränta*, dels *familjepension* och *familjelivränta*.

Pensionsförmån bestämmes på grundval av anställningshavarens pensionsunderlag, vilket för lönegradsplacerad tjänst i regel utgör ett medeltal av månadslöner, en månadslön för vart och ett av de senaste fem kalenderåren före avgången. För hel pensionsförmån erfordras i normalfallet 30 tjänstår.

ITP-planen utgör väsentligen en påbyggnad av de förmåner i form av folkpension (AFP) och tilläggspension (ATP), som utgår enligt den allmänna försäkringen. Planen innefattar härutöver en delplan för grupplivförsäkring jämte speciella övergångsarrangemang. Pensionsförmånerna består av ålderspension, invalidpension och änkepension. Pensionsutfästelserna trygkas vanligen på försäkringsmässig grundval, varvid arbetsgivaren bekostar avgifterna. Försäkringen för invalidpension och för änkepension är en ren riskförsäkring medan försäkringen för ålderspension är premiereservbildande.

Utredningens förslag

Enär NIB till skillnad från CK är en statlig myndighet blir fältexperterna, såsom förut konstaterats, genom anställningsavtalet statsanställda. Det kunde av detta skäl synas motiverat att föreslå en tillämpning av SPR såsom svar på frågan, vilket pensionssystem som i fortsättningen bör gälla på området. Från administrativ synpunkt skulle betydande lättnader vara att vinna med en SPR-tillämpning, främst därigenom att bestyret med avgifter till en försäkringsmässig pensionering helt skulle bortfalla.

En expertanställning torde i normalfallet komma att omfatta en tidrymd av omkring två år. I övervägande antalet fall kommer därför anställningstiden hos NIB att utgöra endast en mindre del av den sammanlagda anställningstid vederbörande kan påräkna för pension. Det förefaller mot denna bakgrund naturligt, att experten knytes till det pensionssystem, som kan

förväntas komma att väsentligen bestämma en ålderspension för honom. I regel tillgodoses väl detta bäst därigenom, framhåller utredningen, att experten bibehålles vid det system, till vilket han knutits i sin tidigare verksamhet. I detta sammanhang erinras om att ITP-planen inte medger tillgodoräkning för pension av tjänstetid i statlig tjänst. Omvänt gäller att pensionsgrundande tjänstetid enligt ITP-planen ej kan tillgodoföras vederbörande vid statlig pensionering.

Då det gäller sammansättningen av expertkadern framgår av tillgängliga uppgifter, att experterna rekryteras såväl från näringslivet som från statliga och kommunala institutioner. I några fall har rekrytering skett av experter, hemmahörande i andra länder. Det är inte osannolikt, att den expanderande verksamheten i sinom tid kommer att kräva ökat ianspråktagande av expertis från andra länder, främst de nordiska.

Man torde på basis av expertkaderns sammansättning enligt utredningen kunna räkna med att SPR i framtiden kommer att bestämma pensionsförmånerna för det övervägande antalet experter. I de fall där SPR av skilda anledningar inte kommer i fråga torde alternativet i allmänhet utgöras av ITP-planen. Utom för dem som är underkastade SPR bör reglementet enligt utredningen kunna tillämpas på dels kommunaltjänstemän, emedan numera möjlighet öppnats för tillgodoräkning av tjänstår enligt SPR i kommunal pensionering, dels sådana experter, för vilka brister i det enligt ITP-planen förutsatta bottenkyddet från AFP och ATP föreligger. Det kan här vara fråga om rörelseidkare, som gjort anmälan om undantagande från tilläggspensioneringen eller om utländska medborgare, som ej är mantals-skrivna här.

Enligt utredningen bör sålunda SPR tillämpas för expert, som vid avtalets ingående är underkastad SPR eller kommunala pensionsbestämmelser. Motsvarande bör gälla expert som saknar tjänstepensionsrätt. Annan expert bör ha möjlighet att välja mellan SPR och det pensionssystem han tillhör.

Därest SPR väljes såsom pensionssystem torde, framhåller utredningen, följande anmärkningar böra göras.

För att SPR skall gälla för innehavare av expertanställning erfordras beslut i särskild ordning av Kungl. Maj:t jämlikt 1 § 2 mom. reglementet. Utredningen anser att generell möjlighet bör skapas att förena sådan anställning med pensionsrätt enligt SPR.

I betraktande av de speciella förhållanden, som är förknippade med här ifrågavarande utlandstjänstgöring, synes det angeläget att SPR vinner tillämpning på experten utan föregående kvalifikationstid. Genom föreskrift i anställningsavtalet om att anställningen i pensionshänseende skall likställas med extra ordinarie statlig tjänst, erbjudes en praktisk lösning.

En generell pensionsålder av 65 år bör enligt utredningens mening tillämpas. I kontraktet bör därvid inskrivas den tidpunkt enligt kalendern,

vid vilken avgångsskyldighet på grund av ålder inträder för experten under beaktande av de principer, som härvidlag i allmänhet gäller för jämförliga kategorier. Lärare avgår t. ex. regelmässigt vid utgången av en sex- eller tolv månadersperiod, även om den till avgångsskyldigheten anknutna levnadsåldern uppnås under denna period.

Slutligen berör utredningen frågan om pensionsunderlag. De speciella förhållanden, som utmärker experttjänstgöringen, dess kortvarighet samt nödvändigheten av att rekrytera kvalificerade experter kan medföra löneförmåner, som överstiger vad vederbörande uppbär eller skulle uppbära i en statligt reglerad tjänst av jämförligt slag. Några bärande skäl för att pensionsnivån skulle undergå en motsvarande förhöjning torde däremot ej kunna göras gällande. Enligt utredningens mening bör därför pensionsnivån såvitt möjligt anknytas till vad som i pensionslönehänseende gäller för innehavare av lönegradsplacerad tjänst med jämförliga arbetsuppgifter. Anställningskontraktet bör innehålla uppgift om den lönegrad, som därvid befunnits tillämplig. Beslut i pensionslönefrågan bör ankomma på NIB efter lönelegationens hörande.

Då SPR, såsom tidigare nämnts, torde komma att tillämpas i flertalet fall har förslaget till normalkontrakt (11 §) utformats med hänsyn härtill.

Riskgaranti vid dödsfall eller invaliditet

Av nu tillämpad kontraktsversion framgår att NIB förbinder sig att teckna följande försäkring för *den anställde*, nämligen

en livförsäkring, som vid dödsfall innefattar dels ett kapitalbelopp på 99 000 kronor, dels ett kapitalbelopp på mellan 7 000 och 2 000 kronor för varje familjetilläggsberättigat barn, samt

en sjuk- och olycksfallsförsäkring, som vid fullständig invaliditet till följd av olycksfall innefattar ett kapitalbelopp på 100 000 kronor och vid partiell invaliditet till följd av olycksfall så stor del av 100 000 kronor som svarar mot invaliditetsgraden.

För den anställdes *maka* tecknar NIB en livförsäkring, som vid dödsfall innefattar ett kapitalbelopp på 50 000 kronor.

För den anställdes *maka* och *familjetilläggsberättigade barn* tecknar NIB en sjuk- och olycksfallsförsäkring som innefattar, vid fullständig invaliditet till följd av olycksfall 50 000 kronor och vid partiell invaliditet till följd av olycksfall så stor del av 50 000 kronor som svarar mot invaliditetsgraden.

Den anställde är härutöver genom särskilt gruppavtal ansluten till en tjänstegrupplivförsäkring av den typ, som numera är vanlig på den svenska arbetsmarknaden. Vid dödsfall skall emellertid utfallande belopp från tjänstegrupplivförsäkringen — dock ej barntillägg — avräknas från förenämnda 99 000 kronor.

Reglementet den 14 december 1962 (nr 698) angående statens gruppliv-

försäkring äger tillämpning på experterna. Gäller för arbetstagaren annan av arbetsgivare bekostad grupplivförsäkring med väsentligen samma försäkringsvillkor, skall enligt 22 § reglementet utgå högst det försäkringsbelopp, som erfordras för att de sammanlagda förmånerna i fråga om försäkringarna skall uppgå till belopp, vartill en heltidsanställning berättigar. Mot bakgrunden härav synes något avtal om en särskild tjänstegrupplivförsäkring ej böra gälla i fortsättningen.

Enligt vad utredningen inhämtat, torde inom kort komma att utfärdas en författning om ersättning vid dödsfall eller invaliditet på grund av särskilt angivna skador eller sjukdomar till vissa statsanställda m. fl., som till följd av tjänsten vistas utomlands. Då denna författning avses bli tillämplig även på NIB-experterna har utredningen ansett sig ej böra taga upp frågan om riskgaranti vid dödsfall eller invaliditet.

Yttranden

Mot de föreslagna principerna för reglering av *b i s t å n d s e x p e r t s p e n s i o n s f ö r h å l l a n d e n* (jfr 11 § i normalkontraktet) förklarar sig *statens personalpensionsverk* i stort sett inte ha något att erinra. Verket understryker utredningens uttalande att det naturliga är, att experten knytes till det pensionssystem, som kan förväntas komma att väsentligen reglera ålderspensionsvillkoren för honom. *Svenska Arbetsgivareföreningen*, *Sveriges Allmänna Exportförening* och *Sveriges Industriförbund* förordar, att man med hänsyn till största möjliga enhetlighet i det formella anställningsförfarandet håller fast vid principen att den anställde skall knytas till det pensionssystem, som han är underkastad vid anställningsavtalets ingående.

Personalpensionsverket framhåller emellertid, att det trots den betydande uniformering av den privata tjänstepensioneringen, som den allmänna pensioneringen givit anledning till, alltjämt förekommer bl. a. sådan privat pensionering, som inte kan finansieras försäkringsmässigt och som det måste möta svårigheter att överta ansvaret för. Enligt personalpensionsverkets mening bör tillämpning av »det pensionssystem experten tillhör» preciseras så, att det endast kan innebära fullföljandet av en privat tjänstepensionering »enligt i princip ITP-grunder» genom särskild försäkring eller betalning av arbetsgivarens försäkringsavgifter. Verket föreslår, att NIB erhåller generellt bemyndigande att teckna sådan försäkring eller att betala nämnda avgifter.

Enligt utredningens förslag bör SPR-alternativet obligatoriskt tillämpas dels för expert som saknar tjänstepensionsrätt, dels för expert som vid avtalets ingående är underkastad SPR eller kommunala pensionsbestämmer. Annan expert bör ha *v a l f r i h e t* mellan SPR och det pensionssystem han tillhör. *Arbetsgivareföreningen*, *exportföreningen* och *industri-*

förbundet ifrågasätter om det finns något behov av valfrihet. Eftersom en enligt ITP-planen intjänad pensionsrätt inte kan inräknas i SPR och vice versa, skulle nämligen tjänsteman, som har möjlighet att uppnå »mer än full pensionsgrundande tjänstetid», kunna utnyttja valfriheten för att erhålla ett fribrev vid sidan av fulla pensionsförmåner enligt ett annat system. *Personalpensionsverket* föreslår, att gränsdragningen sker så, att alternativet med privat pensionering endast ifrågakommer beträffande den som vid anställningens början omfattas av privat tjänstepensionering enligt i princip ITP-grunder och upphör att vara tillämpligt, om vederbörande under expertanställningen erhåller annan anställning av sådant slag som kan omfattas av statlig eller kommunal tjänstepensionering.

I anslutning till förslaget om en pensionsålder av 65 år för expert framhåller *personalpensionsverket*, att tillräckliga skäl saknas att för ifrågavarande personalgrupp meddela regler innebärande att tiden mellan 65 och 66 års ålder inte skulle få medtagas vid beräkning av s. k. utökningstid för bestämmande av sjuk- och familjepension.

Personalpensionsverket ansluter sig helt till vad utredningen uttalat om att pensionslönen vid expertanställning bör såvitt möjligt anknytas till likvärdig lönegradsplacerad tjänst och inte utan vidare vara avhängig av vederbörandes löneförmåner. *Riksrevisionsverket* förklarar sig utgå ifrån att pensionsunderlaget vid tillämpning av alternativet med privat pensionering för expert kommer att reduceras i enlighet med vad som föreslagits ske, då expert anknyts till SPR.

Angående löne delegationens medverkan vid bestämmande av pensionslönen hänvisas till *personalpensionsverkets* i det föregående (s. 28) återgivna yttrande.

Semester

Gällande bestämmelser

NIB:s nuvarande praxis ger den anställde rätt till semester under 36 helgfria dagar per år. Semestern skall förläggas till tid, som den anställde bestämmer i samråd med NIB. I regel skall semestern uttagas under kontraktstiden.

Under semestern får den anställde full lön d. v. s. grundlön och tillägg. Om han har outtagen semester kvar då anställningen upphör, skall han i stället få semesterersättning beräknad på grundlönen.

Utredningens förslag

Utredningen har funnit det önskvärt att såvitt möjligt anknyta expertens semesterrätt till semesterlagens eller Saar:s regler. Härigenom undviker man att tynga kontraktet med detaljbestämmelser, och man kan vid tillämpningen av bestämmelserna bygga på en redan utbildad praxis. Saar:s strikta

reglering av semestern i förhållande till ålder och lönegradsplacering kan inte utan vidare tillämpas i samband med den fria lönesättning, som utredningen förordar för expertanställningen. De skäl som ligger bakom reglerna i Saar har inte heller samma styrka vid en korttidsanställning under speciella förhållanden. Genom att anknyta kontraktet till den allmänna semesterlagen får man på ett enkelt sätt en reglering av olika detaljfrågor samtidigt som antalet semesterdagar kan regleras fritt ovanför minimigränsen. Utredningen förordar därför en sådan anknytning.

Biståndsarbetets karaktär och det faktum att arbetet ofta bedrivs under pressande klimatiska förhållanden gör det enligt utredningen angeläget att bereda experten den möjlighet till vila och avspänning som en väl tilltagen semester ger. Man bör också räkna med att experten vid så lång tjänstgöring, som det här i allmänhet är fråga om, vill kunna återvända till Sverige under semestern. Ett ytterligare skäl att inte göra semestern för kort är att det kan verka rekryteringshämmande om experten inte kan erbjudas en lika lång semester i expertanställningen som den han är van vid från hemlandet. Å andra sidan är biståndsverksamheten av sådan art att ett alltför långt avbrott i tjänstgöringen ofta kan välla svårigheter. Utredningen anser därför att en semester på sex veckor — 36 dagar i semesterlagens mening — per år bör vara det normala. Detta överensstämmer också med NIB:s nuvarande praxis. Det bör dock som hittills finnas utrymme för att man på denna punkt i kontraktet tar hänsyn till såväl individuella omständigheter — t. ex. den årssemester experten ägt rätt till i tidigare anställning — som förhållandena vid det aktuella projektet.

Vid sidan av frågan om semesterns längd har utredningen funnit anledning att föreslå avvikelser från de regler som gäller enligt semesterlagen endast såtillvida att man bör välja den av lagen anvisade alternativa utvägen att låta löpande år bli kvalifikationsår, så att semestern tas ut samma år som den intjänas. I förhållande till vad som gäller enligt NIB:s nuvarande praxis innebär utredningens förslag den ändringen att NIB får full rätt bestämma, när semestern skall tas ut. Har den anställde på NIB:s begäran av tjänsteskal avstått från att uttaga semester före kontraktstidens utgång, bör semesterersättningen beräknas på såväl lönen som utlandstillägget.

Yttranden

I anslutning till utredningens förslag och uttalanden rörande biståndsexperts semester rätt (7 § i normalkontraktet) ifrågasätter *riksrevisionsverket*, om det inte bör ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa det maximala antalet semesterdagar, som skall kunna beviljas expert. *Arbetsmarknadsstyrelsen* ifrågasätter huruvida inte tjänsteman, på vilken Saar är tillämpligt, bör — om detta är för honom fördelaktigare — erhålla den semester, som enligt Saar tillkommer befattningshavare tillhörande avdragsgrupp 2 i den lönegrad som skall anges i anställningskontraktets 11 §.

Rese- och flyttningsförmåner

Enligt NIB:s nuvarande praxis intages i anställningskontrakten relativt detaljerade bestämmelser om ersättning för rese- och flyttningskostnader samt traktamente. Bestämmelserna är i stort sett av samma innebörd i samtliga kontrakt. De avviker på vissa punkter från motsvarande bestämmelser för statstjänstemän.

För statstjänstemän i allmänhet gäller vid tjänsteresa inom riket bestämmelserna i allmänna resereglementet den 21 november 1952 (nr 735) jämte tillägsbestämmelser samt vid utrikes tjänsteresor bestämmelserna i utlandsresereglementet den 27 november 1953 (nr 666). Vid flyttning till eller från ort utom riket äger statstjänsteman erhålla ersättning enligt bestämmelserna i kungörelsen den 27 november 1953 (nr 667) om ersättning för flyttningskostnad vid flyttning utom riket.

Jämlikt bestämmelser i 33 § B 1 Saar må utomlands stationerad tjänsteman vid utrikesförvaltningen samt försvarsattaché och biträdande försvarsattaché på därom gjord ansökning av vederbörande myndighet beviljas bidrag för resa till Sverige för sig och sin familj högst en gång vartannat år eller vid stationering på ort, beträffande vilken Kungl. Maj:t med hänsyn till klimatiska eller andra förhållanden det medgivit, högst en gång årligen. **Kungl. Maj:t har genom beslut den 28 juni 1963 medgivit att årligt semesterresebidrag må utgå vid stationering på någon av följande orter, nämligen Abidjan, Bagdad, Bangkok, Bombay, Calcutta, Dar es Salaam, Djakarta, Karachi, Kuala Lumpur, Lagos, Léopoldville, Manila, Monrovia, New Delhi, Peking eller Rangoon.**

Enligt utredningens mening saknas anledning att vid resa eller flyttning i tjänsten behandla biståndsexpert annorlunda än statstjänsteman i allmänhet. Administrativa skäl talar uppenbart för att de statliga resereglementena och utlandsflyttningskungörelsen tillämpas även på biståndsexpert. I anställningsavtalet behöver då endast preciseras till vilken rese- och traktamentsklass enligt gällande författningar den anställda skall hänföras. Övriga villkor för rätt till exempelvis flyttningskostnadsersättning kan inom ramen för härom gällande författning anpassas till förhållandena i det enskilda fallet, såsom om bostaden på den utrikes orten är möblerad eller ej. NIB har med denna lösning vidare möjlighet att i tveksamma fall falla tillbaka på den omfattande erfarenhet av tillämpningen av resereglementena och utlandsflyttningskungörelsen, som finns företrädd inom utrikesdepartementet.

Det torde böra ankomma på NIB, framhåller utredningen, att undersöka vilka fördelar från besparings- och övriga synpunkter, som står att vinna genom en samordning av magasineringen av biståndsexperternas bohag i Sverige med utrikesförvaltningens verksamhet på detta område.

Enligt 9 § 5 mom. utlandsresereglementet skall eljest utgående trakta-
mente till tjänsteman hos staten, som uppbär vissa tilläggsförmåner, vid
förrättning eller tjänsteresa inom stationeringslandet minskas med 20 pro-
cent. Denna bestämmelse, som torde komma att undergå vissa redaktio-
nella ändringar i samband med författningsregleringen av det nya löne-
systemet för tjänstemän inom utrikesrepresentationen, blir tillämplig även
på biståndspersonalen, om dess löneförmåner regleras i enlighet med ut-
redningens förslag.

Vad angår bidrag för resa till Sverige för semester anser utredningen, att
anledning ej förekommer att införa motsvarande förmån för biståndsexper-
terna, eftersom dessa är anställda för begränsad tid. Vidare är, såsom
framhållits i det föregående, ej alla experter svenska medborgare. Vid
mycket lång anställningstid bör emellertid NIB ej vara utestängd från
möjligheten att såsom en naturaförmån tillerkänna expert och hans familj
(hustru och barn under 19 år) bidrag för resa till expertens hemland —
Sverige eller annat land — för semester med tillämpning av de enligt 33 §
B 1 Saar och 20 § B tilläggsbestämmelserna till Saar för utrikesförvaltning-
en gällande grunderna.

Yttranden

Utredningens förslag och uttalanden beträffande *rese- och flytt-
ningsförmåner* (5 § i normalkontraktet) har ej föranlett någon er-
inran.

Frågor om tjänstledighet och meritvärdering m. m.

Tjänstledighet för expertuppdrag

Utredningen

En förutsättning för att innehavare av statlig anställning skall kunna
mottaga anställning såsom expert i NIB:s biståndsverksamhet utan att
erhålla avsked från sin tjänst i Sverige är att han beviljas tjänstledighet
med avstående av lönen (C-avdrag). Vägras tjänstledighet kan beslutet
härom överklagas hos högre myndighet om sådan finnes. Vid prövning
av frågan om innehavare av statlig anställning skall medgivas tjänstledig-
het för att inneha statlig arvodesanställning får myndigheten bedöma,
huruvida anordningen kan anses förenlig med statens intressen. Då expert-
anställning hos NIB är statlig anställning, närmast jämförlig med arvodes-
anställning, bör enligt utredningen även här statens intressen vara avgöran-
de för bedömningen. Myndighet som prövar tjänstledighetsansökan får så-
lunda väga den olägenhet, som kan uppkomma för statsverket av att ansö-
kan bifalles mot det värde detta skulle medföra för biståndsverksamheten.

Med denna utgångspunkt måste myndighet ha starka skäl för att vägra tjänstledighet. Enligt vad utredningen inhämtat hos NIB, har några svårigheter hittills inte förelegat att uppnå överenskommelse med statlig myndighet i fråga rörande tjänstledighet.

Även frågan om tjänstledighet för make till expert bör, enligt utredningens mening, bedömas med utgångspunkt i om anordningen kan anses förenlig med statens intressen. Enligt vad utredningen inhämtat anser NIB det vara av värde från arbetsmarknadssynpunkt att en för längre tid utsänd expert har sin familj med sig. Därigenom torde bl. a. vinnas att experten får lättare att aklimatisera sig på projektorten.

Utredningen anser det dock ej erforderligt att föreslå att make till expert medgives rätt till tjänstledighet. Enligt utredningens mening är det däremot nödvändigt att den myndighet, där make till expert är anställd, positivt verkar för att möjliggöra tjänstledighet — med C-avdrag — för att åtfölja make, som anställts i NIB:s biståndsverksamhet. Skulle det i framtiden visa sig att myndighet vägrar tjänstledighet utan att redovisa speciella skäl, torde det ankomma på NIB att pröva behovet av särskilda föreskrifter.

Tillgodoräkning i löne- och pensionshänseende

Gällande bestämmelser

I kungörelsen den 17 oktober 1957 (nr 596) regleras frågan om tillgodoräkning i löne- och pensionshänseende för tjänsteman, på vilken Saar eller annat av Kungl. Maj:t utfärdat avlöningsreglemente är tillämpligt, av tid då tjänstledighet beviljats för bl. a. anställning hos CK. Dessa bestämmelser har efter NIB:s tillkomst ansetts tillämpliga beträffande anställning i NIB:s biståndsverksamhet.

I kungörelsen avsedd tjänsteman, som beviljats tjänstledighet för anställning hos CK, må för löneklassuppflyttning och — därest av Kungl. Maj:t utfärdade pensionsbestämmelser är tillämpliga på tjänstemannen — såsom tjänstår för pension tillgodoräkna dylik tjänstledighet som om ledigheten åtnjutits för offentligt uppdrag. Sådan tillgodoräkning må dock — utan Kungl. Maj:ts medgivande för särskilt fall — ej avse längre tid än sammanlagt två år.

Såsom villkor för sådan tillgodoräkning skall gälla att den tillstyrkts av CK och att genom intyg av CK eller eljest styrkes att tjänstemannen erhållit ifrågavarande anställning med hänsyn till arten av de arbetsuppgifter, som åligger honom i hans tjänst i Sverige. Såsom ytterligare villkor för tillgodoräkning som tjänstår för pension gäller, att med anställningen inte följer rätt till pension eller däremot svarande förmån.

För att experttjänstgöring utöver två år skall få tillgodoräknas måste frågan underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Utredningens förslag*Tillgodoräkning i löneklasshänseende*

Anställning som expert i NIB:s biståndsverksamhet är såsom i det föregående framhållits statlig anställning. Med den fria lönesättning som utredningen föreslagit att gälla för experterna får anställningen dock ej karaktären av lönegradsplacerad tjänst. Anställningen är därför närmast att jämställa med anställning i arvodesbefattning.

Av 11 § tilläggsbestämmelserna till Saar framgår att tid, då tjänsteman vidkänts C-avdrag på grund av tjänstledighet för att innehava eller uppehålla statlig tjänst, må tillgodoräknas för löneklassuppflyttning (uppflyttning i lönerum). Enligt ordalagen i 11 § får tid för tjänstgöring i arvodesbefattning ej tillgodoräknas.

Kammarrätten har dock genom utslag 1947 (ref. 1) och 1948 (notis 276) funnit att tjänsteman som åtnjutit tjänstledighet med C-avdrag för tjänstgöring i statlig arvodesbefattning får anses ha åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag.

Även om tjänstledighet med C-avdrag för tjänstgöring såsom NIB-expert kan anses som ledighet för offentligt uppdrag och således kan tillgodoräknas i löneklasshänseende, anser utredningen att sådan ändring bör vidtagas i tilläggsbestämmelserna till Saar att därav uttryckligen framgår, att tjänstledighet för sådan tjänstgöring skall tillgodoräknas i löneklasshänseende.

Tillgodoräkning såsom tjänstår för pension

Utredningen har såsom framgår av det föregående föreslagit att expert som anställs vid NIB:s fältprojekt skall bibehållas vid det pensionssystem till vilket experten knutits i föregående anställning. Den som är tjänstledig från en med SPR-pensionsrätt förenad anställning skall sålunda fortfarande vara underkastad SPR. För sådan tjänsteman gäller enligt 10 § SPR vid beräkning av tjänstår för pension, att vid tid varunder han åtnjutit ledighet för att fullgöra bl. a. offentligt uppdrag eller tjänstgöring i statlig anställning skall likställas med fullgjord tjänstgöring. Då NIB-tjänstgöringen är statlig anställning får den alltså författningsenligt tillgodoräknas. Några särskilda bestämmelser om tillgodoräkning såsom tjänstår för pension av tjänstgöring i NIB:s biståndsverksamhet erfordras således ej.

Utredningen anser det vara angeläget, att jämväl icke-statliga arbetsgivare så långt möjligt beaktar de riktlinjer, som utredningen föreslagit i fråga om beviljande av tjänstledighet och tillgodoräkning i lönehänseende.

Meritvärdering av tjänstgöring som NIB-expert

Då tjänstgöring som NIB-expert är att hänföra till statlig anställning, erfordras ej några särskilda bestämmelser i fråga om meritvärdet av här avsedd tjänstgöring utöver stadgandet i regeringsformen § 28.

När det gäller meritvärdet av tjänstgöring hos NIB för expert, som ej är statsanställd, anser utredningen det nödvändigt att expertens blivande arbetsgivare lätt kan bilda sig en uppfattning om arten och kvalitén av de arbetsuppgifter som anställningen inneburit. Utredningen anser det därför värdefullt att ett av administrationsutredningen på sin tid framfört förslag angående intyg om tjänstgöringen beaktas. Härigenom skulle möjligheterna att bedöma NIB-tjänstgöringen i merithänseende underlättas.

Yttranden

I anslutning till utredningens uttalanden i frågan om tjänstledighet för expertuppdrag framhåller *Rädda Barnens Riksförbund* att det med hänsyn till möjligheterna att rekrytera personal för internationellt biståndsarbete är angeläget att jämväl icke-statliga arbetsgivare uppmanas beakta de riktlinjer utredningen föreslagit i fråga om beviljande av tjänstledighet. *Svenska kommunförbundet* och *Svenska stadsförbundet* förklarar sig beredda att rekommendera sina medlemmar att i den utsträckning så kan ske utan åsidosättande av kommunens egna berättigade intressen bevilja sina tjänstemän ledighet för anställning eller uppdrag inom den verksamhet, som administreras av NIB.

I fråga om tillgodoräkning av ledighet för löneklassuppflyttning är *kommunförbundet* och *stadsförbundet* beredda att rekommendera sina medlemmar att medge sådan tillgodoräkning jämväl med avseende på ledighet för uppdrag såsom NIB-expert.

Svenska landstingsförbundet har inte något att erinra mot utredningens förslag.

Arbetsutskottet inom *nämnden för internationella hälsovårdsärenden* framhåller, att en kompletterande undersökning torde böra företagas rörande den statliga verksamhetens och det privata näringslivets anpassning till nödvändigheten att i större omfattning än hittills kunna avstå en anställd för viss tids internationellt arbete och senare återinfoga den hemvändande experten i arbetslivet i hemlandet. I detta sammanhang bör även beaktas frågor rörande meritvärdering av anställning i internationell tjänst.

Enligt *svenska FN-förbundets* mening präglas utredningens formuleringar i frågan om meritvärdering av tjänst som biståndsexpert av alltför stor försiktighet. Det torde enligt förbundets mening utan vidare kunna rekommenderas att tjänst som biståndsexpert tillmäts större värde i merithänseende än jämförlig tjänst i Sverige. Konfrontationen med och erfaren-

heten av det egna yrkets utövande i främmande miljöer ger nämligen alltid nya och berikande aspekter på verksamheten i hemlandet. En dylik rekommendation torde, anser förbundet, kunna riktas till såväl statliga och kommunala som enskilda arbetsgivare.

III. De multilateralt anställda experterna

Sociala förmåner

Gällande anordningar

Utredningen har undersökt vilket skydd en expert i multilateral biståndsverksamhet åtnjuter enligt det svenska socialförsäkringssystemet, sökt precisera vilka luckor i det sammanlagda skyddet från FN och den svenska socialförsäkringen, som kan uppkomma, samt diskuterat möjligheterna att avhjälpa dessa luckor. Undersökningen har tagit sikte på anställning inom FN:s och fackorganens reguljära biståndsverksamhet. De särskilda problem som kan uppkomma vid anställning inom andra former av multilateral verksamhet, exempelvis FN:s OPEX-program, har utredningen inte ansett sig kunna gå in på.

Sjukvårdsersättning

Rätten till sjukvårdsersättning enligt lagen om allmän försäkring är beroende på var den försäkrade är bosatt. Utredningen har inhämtat att en svensk expert enligt praxis i sjukförsäkringshänseende betraktas som bosatt i Sverige under ett år efter utflyttningen, såvida han inte dessförinnan uttagit utvandringscertifikat eller på annat tydligt sätt ådagalagt sin avsikt att stadigvarande bosätta sig utomlands. Om han tjänstgör längre tid än ett år betraktas han som bosatt utomlands sedan det första året gått till ända.

Den som är *bosatt i Sverige* åtnjuter fullt skydd för sjukvård här. För vård i utlandet kan enligt kungörelsen den 25 maj 1962 (nr 388) ersättning utgå men endast om vårdbehovet uppkommit under utlandsvistelsen. Enligt FN:s bestämmelser utgår som nämnts ingen ersättning för behandling av sjukdom som uppkommit före anställningen. Den anställde kan alltså bli utan sjukvårdsersättning vid vård utom riket för sjukdom som uppkommit i Sverige före anställningens början. Fallet torde dock inte ha någon större praktisk betydelse.

Expert, som i sjukförsäkringshänseende betraktas som *bosatt utomlands*, äger enligt lagen om allmän försäkring rätt till sjukvårdsersättning endast vid vård i Sverige för vårdbehov som uppkommit här. Härigenom kan han exempelvis få ersättning om han blir sjuk under semestervistelse i Sverige. I övrigt är han berättigad till ersättning endast enligt FN:s regler, vilka innebär att han kan bli utan ersättning bl. a. vid olycksfall som inträffar un-

der ledighet eller som den anställde uppsättligen eller genom vårdslöshet förorsakat.

Beträffande sjukvårdsersättning åt expertens *familjemedlemmar* uppstår inga speciella problem om de stannar i Sverige. Medföljer de till tjänstgöringslandet blir de underkastade samma svenska sjukförsäkringsregler som experten själv. Om de blir betraktade som bosatta utomlands kan de alltså erhålla sjukvårdsersättning endast vid vård i Sverige för vårdbehov som uppkommit här. Eftersom de inte enligt FN:s regler är berättigade till någon sjukvårdsersättning blir de utan skydd i alla övriga fall.

Sjukpenning

Expert som räknas som bosatt i Sverige skall vara inskriven hos allmän försäkringskassa och placerad i sjukpenningklass efter den årsinkomst han beräknas få, inkomsten från FN inräknad. Sjukpenning och i förekommande fall barntillägg kan utgå även vid vistelse utomlands. Endast om personen i fråga var sjuk när han reste till utlandet fordras särskilt tillstånd av försäkringskassan. När experten räknas som *bosatt utomlands* upphör inskrivningen i försäkringskassa. Han har då ingen rätt att erhålla sjukpenning. Luckor i skyddet kan då uppkomma genom att rätten till sjuklön från FN är tidsbegränsad.

Vid *hemkomsten* efter anställningens slut skall experten, om han upphört att vara inskriven hos försäkringskassa och åter bosätter sig i Sverige, omedelbart inskrivas hos den försäkringskassa, inom vars verksamhetsområde han bosätter sig. Det åligger honom att göra anmälan härom inom två veckor från hemkomsten. Vid inskrivningen blir han sjukpenningklassplacerad med hänsyn till beräknad inkomst. Även om han är sjuk vid hemkomsten torde han enligt vad utredningen inhämtat i regel sjukpenningklassplaceras. Vid placeringen tar man i sådana fall i regel hänsyn till den inkomst experten uppbar i Sverige vid tiden före experttjänstgöringen. Han kan erhålla sjukpenning genast efter hemkomsten. Endast vid fall av sjukdom som väntas bli mycket långvarig torde enligt praxis sjukpenning ej utgå, enär någon årlig arbetsinkomst att lägga till grund för klassplaceringen i sådant fall ej kunnat beräknas. Här måste emellertid även pensionsförmånerna tas i betraktande.

Avgifter och förmåner inom sjukförsäkringen täcker inte helt varandra. Sjukförsäkringsavgift avseende sjukvårdsersättning skall utgå i förhållande till den taxerade inkomsten för det år sjukförsäkringsavgiften avser. För det år då experten kan kvarstå såsom bosatt i Sverige och därigenom har en omfattande rätt till sjukvårdsersättning är han alltså inte skyldig betala avgift avseende sjukpenning för den tid då han varit sjukpenningklassplacerad. Någon arbetsgivaravgift till sjukförsäkringen betalas inte för experten.

Pensionsförmåner*Tillgodoräknande av experttjänst för pension*

Frågan om och på vad sätt experttjänstgöringen kan grunda rätt till pension kan ha stor betydelse från rekryteringssynpunkt. Medlemskap i FN:s pensionskassa medför pensionsrätt endast för expert anställd för minst fem år. Den bästa lösningen för multilateral expert liksom för bilateral är i allmänhet att möjligheter skapas för honom att stå kvar inom det pensions-system han tillhörde före experttjänstgöringen. Beträffande ATP gäller härvid följande.

Medan bilateral expert är anställd av svensk arbetsgivare och sålunda automatiskt hör hemma under ATP, var ATP-anslutning för multilateral expert tidigare utesluten. Genom lagen om allmän försäkring skapades emellertid en möjlighet att i vissa fall såsom pensionsgrundande inkomst räkna lön till svensk medborgare från utländsk arbetsgivare. Såsom villkor gäller att svenska staten, utländsk beskickning här eller i vissa fall svensk juridisk person åtar sig att svara för ATP-avgiften genom att teckna en s. k. arbetsgivarförbindelse. I prop. 1962: 90 yttrade dåvarande chefen för socialdepartementet härom

Jag vill framhålla att möjligheterna för svenska staten att ikläda sig förbindelse, som nu berörts, inte genom lagstiftningen begränsas till fall, då det rör sig om uppdrag i utlandet för statens omedelbara räkning. Det blir därigenom möjligt att säkra pensionsrätt för svenskar i utlandet vid olika former av internationell verksamhet, exempelvis de svenska handelskamrarna utomlands och den tekniska biståndsverksamheten.

Pensionsförmåner vid invaliditet

Om experten under anställningstiden blir mycket långvarigt sjuk eller invalidiseras får han vid hemkomsten sjukvårdersättning, men inte någon sjukpenning. Frågan i vad mån luckor härigenom uppstår beror bl. a. på praxis vid beviljandet av sjukbidrag och förtidspension.

Från folkpensioneringen kan experten erhålla pensionsförmåner om han är mantalsskriven i Sverige. Skulle experten under experttjänstgöringen ha upphört att vara mantalsskriven här kan ett dröjsmål på upp till ett år och tre månader från hemkomsten uppstå, vilket medför en betydande lucka i socialförsäkringsskyddet under den första tiden efter hemkomsten.

Enligt tilläggspensioneringen kan förmåner utgå så snart ett pensionsfall föreligger. F. n. får emellertid en expert som varit ute under en längre tid och kommer hem som invalid regelmässigt endast en förtidspension beräknad på de pensionspoäng som han faktiskt intjänat vid tiden för pensionsfallet. Om däremot lönen under experttjänstgöringen kan läggas till grund för intjänande av ATP-poäng, kommer förtidspensionen att beräknas enligt förmånligare regler med s. k. antagandepoäng, innebärande att

experten får det belopp i förtidspension som han skulle ha fått i ålderspension om han hade fortsatt att arbeta intill pensionsåldern.

Pensionsförmåner vid dödsfall

Familjepension från folkpensioneringen förutsätter att den som skall uppbära pensionen är mantalsskriven i Sverige. Därest familjen stannat kvar i Sverige kan alltså änke- och barnpension börja utgå omedelbart om experten dör. Har familjemedlemmarna i stället flyttat med till tjänstgöringslandet och skulle därvid mantalsskrivningen i Sverige upphöra, kan samma lucka som vid invaliditetsfallen (högst ett år och tre månader) uppstå.

Beträffande familjepension från tilläggs pensioneringen gäller liksom beträffande förtidspension att avsevärt förmånligare regler kan tillämpas om expertanställningen i framtiden kommer att grunda rätt till ATP-poäng.

Utredningens förslag

Utredningen föreslår att NIB bemyndigas teckna arbetsgivarförbindelse avseende ATP-avgift för multilaterala experters räkning. Experten bör samtidigt undantas från FN:s pensionskassa. Vem som slutligen bör stå för ATP-avgiften kan diskuteras. Det i princip riktigaste synes enligt utredningen vara att den anställde själv står för kostnaden. Om detta medför praktiska problem eller eljest synes olämpligt kan man överväga att låta NIB bära denna. Den pensionsgrundande inkomsten får beräknas beträffande person mantalsskriven i riket av den lokala skattemyndigheten på mantalsskrivningsorten och beträffande den som varken är mantalsskriven eller bosatt i riket av överståthållarämbetet, med ledning av särskild inkomstuppgift enligt förordningen den 18 december 1959 (nr 551) angående beräkning av pensionsgrundande inkomst. Sådan inkomstuppgift skall lämnas av den som enligt förbindelse har åtagit sig att svara för ATP-avgiften. I här avsedda fall synes alltså den myndighet som står för förbindelsen också bära lämna arbetsgivaruppgift. Detta förutsätter kontakt mellan myndigheten och FN angående de utgivna löneförmånernas storlek och den form i vilken de utgått.

Utredningen påpekar i detta sammanhang att en ATP-anslutning av experterna får betydelse inte bara för ålderspensionens storlek utan kanske främst genom att väsentligt öka skyddet vid invaliditetsfall under tjänstgöringstiden. Då praxis enligt vad utredningen inhämtat synes vara sådan att några risker knappast föreligger för att personer som är sjuka vid hemkomsten varken får sjukpenning eller förtidspension, torde härigenom ett någorlunda tillfredsställande skydd för en expert som kommer hem sjuk uppnås.

Övriga luckor i socialförsäkringsskyddet för svenska experter i FN:s eller fackorganens tjänst sammanfattar utredningen på följande sätt:

sjukvårdersättning till expert och medföljande familjemedlem som i

sjukförsäkringshänseende betraktas som bosatta i Sverige för vård utom riket i anledning av sjukdom som uppkommit i Sverige före anställningens början och då fråga är om medföljande familjemedlem, när vårdbehovet uppkommit i Sverige,

sjukvårdsersättning till expert som betraktas som bosatt utomlands för vård utomlands till följd av olycksfall under ledighet, till följd av olycksfall som den anställde uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakat, beträffande vårdkostnader på mindre än 5 dollar, beträffande kostnader för tandvård samt vid vård utom tjänstgöringsområdet utom i vissa undantagsfall,

sjukvårdsersättning till medföljande familjemedlem som betraktas som bosatt utomlands i alla fall utom vid vård i Sverige för vårdbehov som uppkommit här,

sjukpenning till expert som betraktas som bosatt utomlands för tid då den från FN utgående sjuklönen enligt vad nyss sagts minskas eller upphör,

pensionsförmåner från folkpensioneringen till expert som upphört att vara mantalsskriven i Sverige och som kommer hem som invalid, samt

familjepension enligt folkpensioneringen till avliden experts efterlevande om dessa upphört att vara mantalsskrivna i Sverige.

Utredningen har ansett sig böra utgå ifrån att särskilda ändringar i lagen om allmän försäkring för den lilla grupp som här behandlas knappast kan ifrågakomma. Luckorna i skyddet gäller också främst risker som borde täckas av FN. Utredningen ifrågasätter därför om man inte från svensk sida borde undersöka möjligheterna att åstadkomma en förbättring av det skydd FN erbjuder sina biståndsexperter.

Man kan emellertid inte vänta sig att ett heltäckande skydd skall kunna uppnås den vägen. Utredningen ifrågasätter även om inte NIB borde hos statsmakterna framföra följande tankegång.

Utbyggnaden av det svenska socialförsäkringssystemet har medfört att man i Sverige alltmer betraktar det som ett grundläggande trygghetskrav att vara skyddad mot de ekonomiska följderna av sjukdom och olycksfall. Sådana brister i skyddet som här påvisats för de multilateralt anställda experternas del kan därför ha en negativ inverkan på rekryteringen av experter. De luckor som uppstår, är så speciella, riskerna så svåra att förutse och de personer som utsätts för riskerna så få, att det synes tvivelaktigt huruvida ett tillfredsställande riskskydd kan skapas genom privat försäkring. Samtidigt som bristerna generellt sett är små kan emellertid konsekvenserna i det enskilda fallet bli allvarliga.

Likheten mellan bilaterala och multilaterala experters arbetsuppgifter är påfallande. Ur den svenska biståndspolitikens synvinkel är det lika angeläget att främja rekryteringen av multilaterala experter som av bilaterala. Det ligger därför enligt utredningen nära till hands att jämföra de bilatera-

la och de multilaterala experternas ställning även vad gäller social trygghet, särskilt som även de senare i allmänhet rekryteras genom svenska myndigheter, främst NIB. Med hänsyn härtill kan det ifrågasättas om inte staten borde — åtminstone beträffande sådana multilaterala experter som rekryteras genom svensk myndighet — inträda vid sidan av arbetsgivaren och till en blivande expert avge en förbindelse som garanterar denne ett minimiskydd motsvarande det skydd han skulle ha erhållit från den svenska socialförsäkringen om han hade arbetat i Sverige. Skyddet skulle träda i verksamhet endast i den mån ersättning från den internationella organisationen inte utgår. Beslut om sådan garantiförbindelse bör meddelas av NIB samtidigt med beslut om att teckna arbetsgivarförbindelse enligt ATP. Däremot bör för garantiförbindelsen knappast någon särskild avgift uttagas från den anställde, eftersom en beräkning av riskskyddets värde måste bli mycket svår att göra och avgiften ändå skulle bli ganska obetydlig. Avgränsningen av vilka som skall kunna komma i åtnjutande av denna garanti bör till en början göras förhållandevis snäv. För att uppnå en viss avgränsning kan lämpligen — i likhet med vad som gäller för statstjänsteman beträffande tillgodoräknande av experttjänst i löne- och pensionshänseende — ett krav på tillstyrkan från den expertrekryterande eller eljest närmast berörda myndigheten i Sverige uppställas.

Yttranden

NIB och flertalet remissinstanser har i fråga om de multilateralt anställda experternas sociala förmåner anslutit sig till utredningens förslag. NIB och statskontoret finner det angeläget att anställningsvillkoren för å ena sidan NIB-expertyper och å andra sidan svenskar i FN-tjänst och i viss annan därmed jämförlig internationell tjänst överensstämmer samt tillstyrker därför utredningens förslag i denna riktning. Liknande uttalanden göres av KF, arbetsutskottet inom nämnden för internationella hälsovårdsärenden och Svenska FN-förbundet. Svenska Missionsförbundet finner det vara av vikt att trygghetsfrågorna beaktas samt anser att den personal inom frivilliga organisationer, som i huvudsak utför en tjänst jämförlig med vad som utföres av experter i ställiga och internationella organ, skall tillföras samma sociala förmåner.

Riksförsäkringsverket tillstyrker utredningens förslag att NIB bemyndigas för svenska staten utfärda i 11 kap. 2 § tredje stycket lagen om allmän försäkring avsedd förbindelse att svara för avgift till försäkringen för tilläggs pension för multilaterala experters räkning. Statens personalpensionsverk anser det däremot vara tveksamt om tillräckliga skäl finns för denna lösning, vid vilken experten samtidigt skulle undantas från tillhörighet till FN:s pensionskassa och kostnaden för ATP-avgiften bäras antingen av den anställde själv eller eventuellt av NIB.

Pensionsverket anför.

Enligt pensionsverkets mening bör frågan i varje fall lösas på ett och samma sätt oberoende av om experten i vårt land omfattas av en personalpensionering enligt bruttosystem eller så ej är fallet. Vid ett genomförande av anordningen bör uppmärksammas, att formlig pensionsrätt vid anställningar hos internationell organisation erhålles först efter fem års tjänstgöring men att i avvaktan därpå sker avsättningar till en s. k. Provident Fund, vartill bl. a. organisationen bidrar med ett belopp motsvarande 14 % av lönen. Om anställningen upphör innan pensionsrätt förvärvats, utbetalas konstant vad som för den anställdes räkning inbetalats till fonden. Vid frågans fortsatta behandling torde böra övervägas vilka konsekvenser ett genomförande av den i promemorian föreslagna anordningen bör medföra i detta avseende.

Utredningens **sammanfattning** av luckorna i socialförsäkringsskyddet för multilateralt anställda och deras familjer vad gäller sjukvårdsersättning, sjukpenning och folkpensionsförmåner från den allmänna försäkringen synes *riksförsäkringsverket* helt riktig och ger enligt verkets mening fullt fog för utredningens slutsats att det relativt ringa antal personer varom fråga är motiverar att man söker avhjälpa bristerna på annat sätt än genom särskilda ändringar i lagen om allmän försäkring. Härvidlag anser verket det knappast föreligga någon annan möjlighet än att NIB i särskild förbindelse **g a r a n t e r a r e t t v i s s t m i n i m i s k y d d**. *Pensionsverket* finner det rätt klart, att ett realiserande av garantien förutsätter medverkan från socialförsäkringsorganen. Om garantien skulle träda i funktion före tillämpningen på vederbörande av personalpensionsbestämmelser utformade enligt bruttosystemet (inom vilket personalpensioneringen utgör en kompletteringsanordning till socialförsäkringen), förutsätter pensionsverket, att garantibelopp vid personalpensionsförmånens bestämmande skall helt likställas med förmån på grund av socialförsäkring.

Frågor om tjänstledighet och meritvärdering m. m.

Tjänstledighet för expertuppdrag

I fråga om tjänstledighet för anställning i multilateral biståndsverksamhet gäller i huvudsak vad som anförts i fråga om NIB-experten. Även här bör enligt utredningen statens intressen vara avgörande för bedömningen. Vid multilateral verksamhet är det visserligen ej fråga om tjänstledighet för annan statlig verksamhet men det rör en verksamhet som staten starkt har engagerat sig i. Frågan om beviljande av tjänstledighet för expert och experts make bör därför enligt utredningens mening bedömas på samma sätt som föreslagits för NIB-experten.

Tillgodoräkning i löne- och pensionshänseende

Gällande bestämmelser

Beträffande tjänsteman, som är underkastad Saar eller annat av Kungl. Maj:t utfärdat avlöningsreglemente och som beviljats tjänstledighet för anställning såsom tjänsteman eller expert hos internationell organisation, till vilken Sverige är officiellt anslutet, är följande föreskrivet i den förenämnda kungörelsen den 17 oktober 1957 (nr 596).

Sådan tjänsteman må för löneklassuppflyttning och — om pensionsbestämmelser som utfärdats av Kungl. Maj:t är tillämpliga på honom — såsom tjänstår för pension tillgodoräkna tid för tjänstledighet, som om ledigheten åtnjutits för offentligt uppdrag. Sådan tillgodoräkning må dock ej utan Kungl. Maj:ts medgivande i särskilt fall avse längre tid än sammanlagt två år.

Såsom villkor för tillgodoräkning skall gälla, att den tillstyrkts av den av vissa angivna institutioner, som saken närmast berör. Härutöver fordras att det styrkes att tjänstemannen erhållit anställningen med hänsyn till arten av de arbetsuppgifter, som åligger honom i hans tjänst i Sverige.

Såsom ytterligare villkor för tillgodoräkning som tjänstår för pension gäller, att med anställningen ej följer rätt till pension eller däremot svarande förmån.

Utredningens förslag

I motsats till experter i NIB:s biståndsverksamhet innehar experter i multilateral verksamhet ej i denna egenskap statsanställning. Frågor om tillgodoräkning i löne- och pensionshänseende för statstjänsteman vid tjänstledighet för sådan tjänstgöring bör därför, liksom hittills, regleras särskilt.

En utsträckning av tiden för tillgodoräkning utan Kungl. Maj:ts medgivande från två till fyra år torde enligt utredningens mening vara värdefull för att en eventuell förlängning lätt skall kunna ske. Det i kungörelsen om tillgodoräkning intagna kravet, att det skall styrkas att tjänstemannen erhållit anställningen med hänsyn till arten av de arbetsuppgifter, som åligger honom i Sverige torde utgöra en tillräcklig garanti för att tjänstgöringen är av värde för hans statstjänst. Utredningen har emellertid förordat att kretsen av tillstyrkande myndigheter och institutioner enligt kungörelsen utökas.

För tillgodoräkning såsom tjänstår för pensionsförmån bör enligt utredningens mening liksom hittills gälla, att med anställningen ej följer rätt till pension eller däremot svarande förmån. Enligt utredningens mening bör dock möjlighet till tillgodoräkning finnas även i sådant fall, om staten sätts i tillfälle att inträda i tjänstemannens rätt till förmånen. Beslut i sistnämnda fall torde bära ankomma på Kungl. Maj:t.

Med anställning hos internationell organisation bör enligt utredningens mening jämföras anställning inom FN:s OPEX-program, anställning inom nordisk biståndsverksamhet, i vilken Sverige medverkar, eller sådan anställning hos främmande lands myndighet som möjliggjorts genom bidrag från NIB.

Meritvärdering av tjänstgöring som expert

Tjänstgöring i multilateral verksamhet skiljer sig från tjänstgöring i NIB:s biståndsverksamhet därigenom att det här ej rör sig om statsanställning. Den bör dock enligt utredningens mening så långt möjligt i merit-hänseende jämföras med statstjänst. Även i fråga om den multilaterala verksamheten anser utredningen att det är värdefullt att utförliga intyg över tjänstgöringen utfärdas, så att den arbetsgivare, hos vilken experten skall tjänstgöra efter sin internationella anställning, får möjlighet att bilda sig uppfattning om vad uppdraget inneburit.

Liksom i fråga om NIB-experterna har utredningen funnit det angeläget, att jämväl icke-statliga arbetsgivare så långt möjligt beaktar de riktlinjer, som utredningen föreslagit ifråga om beviljande av tjänstledighet och tillgodoräkning i lönehänseende.

Yttranden

Utredningens förslag till modernisering och utvidgning av gällande bestämmelser om tillgodoräkning i löne- och pensionshänseende av tid för anställning i multilateral biståndsverksamhet har i allt väsentligt fått ett positivt mottagande.

NIB, statskontoret och Rädda Barnens Riksförbund anser, att frågan om en allmänna tillämpning av nyss angivna bestämmelser, t. ex. på internationellt arbetande humanitära organisationer, bör utredas.

Vad gäller pensionsförhållandena påpekar *statens personalpensionsverk*, att utredningen hållit möjlighet öppen för tillgodoräkning i pensionshänseende efter prövning från fall till fall av anställningstiden hos internationell organisation, även om rätt till pension eller däremot svarande förmån följer med anställningen. Såsom förutsättning för dylikt medgivande skulle gälla, att staten sattes i tillfälle att inträda i tjänstemannens rätt till förmånen. I princip är personalpensionsverket icke berett att tillstyrka samordning annat än som en obligatorisk anordning, vilken riktar sig likaväl mot överpensionering som mot underpensionering. Verket håller före att en framkomlig väg vore att beakta personalpensionsförmån på grund av anställning hos internationell organisation på principiellt samma sätt som svensk tilläggspension i den mån den utländska personalpensionsförmånen är grundad på anställningstid, vilken tillgodoräknas som tjänstår för beräkning av bruttopensionsförmån.

Utredningens uttalanden om meritvärdering av tjänstgöring som expert i multilateral verksamhet har inte föranlett annan erinran än att Svenska FN-förbundet anser utredningens formulering alltför försiktig. Rädda Barnens Riksförbund finner det önskvärt, att intyg om tjänstgöring hos internationellt arbetande humanitära organisationer skall få tillmätas meritvärde på samma sätt som vid NIB-tjänstgöring.

IV. Föredraganden

Någon ingående prövning från statsmakternas sida av anställningsvillkoren för biståndsexperten har ej ägt rum, sedan nämnden för internationellt bistånd tillkom. Den av utredningen om biståndsexpertens villkor — i anslutning till en av byråchefen i riksrevisionsverket T. A. R. Thorson utförd förberedande undersökning — nu verkställda översynen finner jag innefatta en värdefull och allsidig analys av de delvis invecklade problemen, som anmäler sig på detta område. Jag anser mig även i allt väsentligt böra förorda utredningens förslag, vilka i huvudsak tillstyrkts av NIB och remissinstanserna. Jag anmäler i det följande de olika förslagen, varvid jag till en början behandlar anställningsvillkoren för NIB-experterna.

Jag delar utredningens mening, som särskilt understrukits av NIB och åtskilliga remissinstanser, att behovet av viss rörelsefrihet vid regleringen av löne- och övriga anställningsvillkor för experter motiverar, att NIB får bemyndigande att även i fortsättningen tillämpa avtalsform för expertanställningarna. Härigenom, och vid bifall även till övriga i det följande redovisade förslag, underlättas expertrekryteringen, vilket i sin tur är ägnat att bidra till en ökad svensk insats för de underutvecklade länderna.

Utredningen har, såsom ett underlag för blivande avtal, utarbetat ett förslag till normalkontrakt. Jag vill understryka att förekomsten av ett dylikt normalkontrakt inte utesluter vissa avvikelser i ett individuellt avtal, om sådana betingas av rekryteringsmässiga hänsyn och de ej strider mot de av mig i det följande förordade riktlinjerna för regleringen av anställningsvillkoren. Med angivna utgångspunkt kan bl. a. NIB:s och statskontorets påpekanden om anpassning av bostadsförmånen till projektets art och de lokala förhållandena beaktas i ett personligt avtal.

Vad angår expertens skyldigheter anser jag, att frågan om förbud mot politisk verksamhet under vistelsen i anställningslandet liksom andra i kontraktsförslagets 2 § ej närmare angivna frågor av detta slag kan regleras i de ordnings- och övriga föreskrifter rörande arbetets bedrivande som NIB meddelar.

Utredningen har ägnat frågan om uppsägning och avgångsvederlag ingående uppmärksamhet. Den föreslagna längre uppsägningstiden för arbetstagararen är visserligen mindre vanlig men betingas bl. a. av att NIB måste få

erforderligt rådrum för rekrytering av ersättare. Jag har emellertid förståelse för den under remissbehandlingen framförda uppfattningen att uppsägningstiden inte bör vara längre för experten än för NIB. Om framtida erfarenheter visar, att NIB kan rekrytera ersättare på kortare tid än utredningen antagit, bör därför frågan tas upp på nytt.

I anslutning till den av NIB m. fl. föreslagna modifieringen av lydelsen av 13 § andra stycket i normalkontraktet vill jag framhålla följande. Den av utredningen föreslagna lydelsen utesluter inte att expert efter överenskommelse utför lämpligt arbete på NIB:s sekretariat. Då jag emellertid ej är beredd förorda att skyldighet att utföra sådant arbete inskrives i normalkontraktet, anser jag att tillräckliga skäl inte föreligger för ändring av lydelsen i den av NIB föreslagna riktningen.

Det har inte ingått i utredningens uppdrag att pröva frågan om möjligheterna för expert att efter avslutad tjänstgöring erhålla eller återfå bostad i Sverige. Såsom framhållits av NIB och vissa remissinstanser har spørsmålet stor betydelse inte minst från rekryteringssynpunkt. NIB har förklarat sig skola längre fram återkomma till denna fråga.

De av utredningen föreslagna riktlinjerna för lönesystemet innefattar så långt bedömts möjligt och lämpligt en anknytning till vad som gäller för utomlands stationerade tjänstemän vid utrikesförvaltningen m. fl. Jag finner det i likhet med bl. a. NIB och statskontoret riktigt att en sådan anknytning sker och förordar att riktlinjerna antages. Även utredningens förslag till reglering av NIB-experternas sjukförmåner innebär en sådan anknytning och jag tillstyrker detsamma. Avvägningen av löneförmånerna vid partiell tjänstledighet bör dock särskilt uppmärksammas. I anslutning till förslag från arbetsmarknadsstyrelsen bör härutöver införas möjlighet till avlöning vid ledighet för havandeskap eller barnsbörd, enligt grunder motsvarande dem som gäller för förut avsedda tjänstemän vid utrikesförvaltningen. Frågan om tillämpning för experterna av arbetsgivarinträde enligt 3 kap. 16 § lagen om allmän försäkring torde få ytterligare övervägas. Skulle förutsättningar därför visa sig föreligga, torde avtalen få anpassas härefter. Även förslagen om NIB-experternas rese- och flyttningsförmåner tillstyrker jag. Jag utgår från att i fall, där anknytning till gällande bestämmelser genomföres avtalsvägen, ytterligare förmåner inom dylikt förmånsområde ej utfästes i kontraktet. Där ej annat överenskommes, länder å andra sidan under anställningstiden genomförd ändring i sådana bestämmelser till efterrättelse mellan NIB och den anställde (16 § i normalkontraktet).

Statsutskottet har i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1963: 125 förutsett att frågan om utlandslönerna till tjänstemän inom utrikesförvaltningen blir föremål för kontinuerlig uppmärksamhet från bl. a. utrikesförvaltningens lönenämnd. Löneförmånerna till kontraktsanställd personal inom statsförvaltningen prövas av den inom Kungl. Maj:ts kansli inrättade kontrakts-

delegationen. Utredningens förslag om inrättande av en löne delegation med i första hand rådgivande funktion vid NIB:s handläggning av experternas lönefrågor ligger i linje med vad sålunda befunnits erforderligt på områden med problem betingade av utlandsförhållanden och tillämpning av avtalslöner. Jag förordar, att en NIB:s löne delegation inrättas.

Under remissbehandlingen har delade meningar framkommit beträffande delegationens befogenheter. I likhet med utredningen anser jag att delegationen främst bör vara rådgivande med ungefär samma funktion som t. ex. kontraktsdelegationen. Delegationen kommer härigenom att medverka jämväl då det gäller frågor om pensionslönens bestämmande. Med hänsyn till löne delegationens centrala roll i lönesystemet och till vad bl. a. riksrevisionsverket anfört under remissbehandlingen delar jag utredningens uppfattning att delegationen jämväl skall kunna bemyndigas att träffa preliminärt avtal med expert.

Mot utredningens förslag i fråga om löne delegationens sammansättning har jag i princip intet att erinra. I delegationen bör ingå en representant för näringslivet för att tillgodose behovet av sakkunskap på de löne- och anställningsvillkor som svenska företag med verksamhet i u-länderna tillämpar för sina experter.

Jag biträder utredningens uppfattning att möjlighet till justering av utlandslönen bör föreligga vid väsentlig rubbning av förutsättningarna för avtalet till följd av pris- eller kursändring, även om avtalet avser begränsad anställningstid. När väsentlig rubbning skall anses föreligga är givetvis en avvägningsfråga. Mot det föreslagna procenttalet, 20 procent, har under remissbehandlingen invändning rests av TCO och Svenska FN-förbundet, vilka förordat ett lägre tal. Jag anser emellertid att utredningens förslag innefattar en rimlig avvägning och är ej beredd att frångå detta.

Riksrevisionsverket har föreslagit, att frågan om barnförmåner till biståndsexpert skall underställas Kungl. Maj:ts prövning. De för utrikesförvaltningens tjänstemän tillämpliga barntilläggen och utbildningsbidragen fastställas av Kungl. Maj:t, som jämväl fastställer riktlinjer för beviljande av barnresebidrag, varom chefen för utrikesdepartementet beslutar. Då i princip samma normer förutsatts skola tillämpas i avtalen med experterna, finner jag i likhet med utredningen att beslutanderätten i fråga om barnförmåner lämpligen bör ligga hos NIB.

Utredningens förslag till riktlinjer för regleringen av biståndsexperts pensionsförhållanden anser jag i stort sett innefatta en tillfredsställande lösning av detta viktiga trygghetsproblem och förordar att de genomföres med följande modifikationer.

Jag biträder statens personalpensionsverks mening att den av utredningen föreslagna valfriheten mellan SPR och det pensionssystem experten tillhör bör begränsas till att i sistnämnda fall avse fullföljandet av en privat

tjänstepensionering enligt i princip ITP-grunder samt förordar att NIB erhåller generellt bemyndigande att i förekommande fall teckna sådan privat försäkring eller betala arbetsgivarens försäkringsavgifter.

I likhet med personalpensionsverket finner jag vidare att avgångsskyldigheten på grund av ålder för sådan expert som underkastas SPR bör anknytas till pensioneringsperiod III i stället för en fastställd pensionsålder av 65 år. Vad åter angår pensionsunderlaget för expert, som blivit anknuten till annat pensionssystem än SPR, bör detta underlag fastställas på motsvarande sätt som för sådan anställningshavare på den privata arbetsmarknaden, för vilken tillämpas samma pensionssystem som för experten.

Vad angår semesterns längd, anser jag skäl ej föreligga att begränsa avtalsfriheten genom att ett maximalt antal semesterdagar, som må beviljas experter, fastställas av Kungl. Maj:t.

Frågan om tjänstledighet och om tillgodoräkning av tid för experttjänstgöring i löne- och pensionshänseende samt om meritvärdering av tjänstgöring såsom NIB-expert påkallar i och för sig inte något riksdagens beslut. Jag vill emellertid anmäla, att jag inte funnit anledning till erinran mot utredningens uttalanden och förslag i förevarande hänseenden. I likhet med utredningen finner jag det vara angeläget att jämväl icke-statliga arbetsgivare så långt möjligt beaktar de riktlinjer, som utredningen föreslagit i fråga om beviljande av tjänstledighet och tillgodoräkning i lönehänseende och noterar med tillfredsställelse vad kommunförbunden härvidlag anfört under remissbehandlingen.

I likhet med Svenska FN-förbundet anser jag, att det meritvärde som tillmätas en internationell tjänstgöring bör minst motsvara meritvärdet av jämförlig tjänst i Sverige. Det är obestridligt, att utövandet av ett yrke i främmande miljö vidgar erfarenheten. I regel kommer detta den efterföljande verksamheten i hemlandet tillgodo.

Jag övergår nu till att behandla utredningens förslag beträffande de multilateralt anställda experterna.

Jag förordar ett genomförande av utredningens förslag att NIB bemyndigas att för svenska staten utfärda i 11 kap. 2 § tredje stycket lagen om allmän försäkring avsedd förbindelse att svara för avgift till försäkringen för tilläggspension för de multilateralt anställda experterna. Häri genom undanröjes de svårigheter i pensionshänseende som f. n. kan uppkomma för en person, som åtar sig ett uppdrag inom den multilaterala biståndsverksamheten. Då löneförmåner m. m. för experten bör anses innefatta skälig ersättning för pensioneringskostnader, bör avgiften för ATP-försäkringen slutligen stanna på experten själv. Detta bör ske antingen så att experten till statsverket inlevererar belopp motsvarande avgiften eller, i de fall han från organisationen äger åtnjuta pension eller däremot svarande anordning, till statsverket avstår tillgodohavande hos organisationen

på grund av sådan anordning. Det senare bör i princip även gälla stats-tjänstemän, som bibehålles vid pensionsrätt enligt SPR. Statsverkets kostnader för avgifter i anledning av förbindelse torde bestridas med anlitan-de av tolfte huvudtitelns förslagsanslag Arbetsgivaravgift till den allmänna tilläggs pensioneringen. Inflytande avgifter från expert bör tillföras detta anslag.

Utredningen har även upptagit till behandling vissa luckor i socialför-säkringsskyddet för multilateralt anställda experter och deras familjer, vad gäller sjukvårdsersättning, sjukpenning och folkpensionsförmåner. I synnerhet beträffande sjukförmånerna och invaliditetsskyddet gäller det risker som borde täckas av de internationella organisationerna såsom ar-betsgivare. Som utredningen påvisat sker detta endast i begränsad utsträck-ning. Utredningen har därför, med instämmande bl. a. av riksförsäkrings-verket, väckt tanken att staten skulle garantera ifrågavarande experter och deras familjer ett minimiskydd motsvarande de svenska socialförsäkrings-förmånerna. Konstruktionen av en sådan garanti aktualiserar emellertid flera frågor av principiell betydelse, vilka inte berörts av utredningen. Jag anser därför, innan ställning toges till förslaget, att en ytterligare under-sökning bör ske genom riksförsäkringsverkets försorg.

V. Hemställan

Under åberopande av vad jag sålunda i olika hänseenden anført, hem-ställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) godkänna av mig i det föregående framlagda förslag till riktlinjer för anställningsvillkor för experter inom bila-teral teknisk biståndsverksamhet;
- 2) godkänna de i det föregående framlagda grunderna för en friare lönesättning för sådana experter samt
- 3) bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de föreskrifter och vidtaga de åtgärder i övrigt som erfordras för försla-gens genomförande med verkan fr. o. m. den 1 juli 1964 ävensom meddela erforderliga övergångsbestämmelser.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med in-stämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta pro-tokoll utvisar.

Ur protokollet:

Erik Cornell

Utredningens förslag

till

Anställningskontrakt

mellan nämnden för internationellt bistånd (NIB) och N.N.

1 §.

NIB anställer N.N. tills vidare från och med den	196	dock
längst till och med den	196	såsom
tjänstgöring i		med

2 §.

Den anställde skall utföra de arbetsuppgifter, som NIB inom ramen för anställningen ålägger honom. Han skall ställa sig till efterrättelse de ordningsföreskrifter och de föreskrifter rörande arbetets bedrivande som NIB meddelar.

Den anställde får icke utan NIB:s medgivande under anställningstiden inneha annan anställning eller uppdrag för annan eller driva eget företag eller utöva självständig yrkesverksamhet. Ej heller får han i och för sin tjänst mottaga ersättning eller belöning av annan än NIB.

3 §.

Den anställde åtnjuter lön med kronor i månaden.

Utöver lönen utgår tilläggsförmåner i form av utlandstillägg och barnförmåner.

Utlandstillägget utgör kronor i månaden. Utlandstillägg utgår ej under resa i anslutning till tjänstgöringens påbörjande eller avslutande och ej heller under vistelse i Sverige, såvida icke vistelsen är att anse som tillfälligt besök eller NIB av särskild anledning finner skäligt medgiva den anställde att uppbära tillägget.

Beträffande barnförmåner gäller i tillämpliga delar vad därom är stadgat för tjänstemän i utrikesförvaltningen. Rätten till barnförmåner är dock icke beroende av barnets medborgarskap.

4 §.

NIB tillhandahåller på tjänstgöringsorten fri bostad med värme, elektricitet och vatten.

5 §.

Den anställde äger rätt till resekostnadsersättning, traktamente vid resa och förrättning i tjänsten samt ersättning för flyttningkostnader enligt vad därom är stadgat för statstjänstemän i allmänhet i rese- och traktamentsklass

6 §.

Bidrag utgår till kostnader för särskild utrustning med kronor.

7 §.

Semester utgår enligt de grunder som stadgas i semesterlagen med följande avvikelser:

- a) semester åtnjutes under löpande kvalifikationsår,
- b) den för helt år beräknade semestern utgör trettiosex semesterdagar.

8 §.

Drabbas den anställde under anställningstiden av sjukdom eller olycksfall som medför arbetsoförmåga äger han under sagda tid uppbära sjuklön intill dess han återvinner sin arbetsförmåga eller kommer i åtnjutande av sjukpension enligt statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR).

Sjuklön utgår med 90 procent av den i 3 § första stycket fastställda lönen. Full lön utgår dock vid sådan ledighet för sjukdom, under vilken oavkortad lön utgår enligt statens allmänna avlöningsreglemente.

Under tid då sjuklön uppbäres utgår även tilläggsförmåner enligt vad därom stadgas i 3 § andra, tredje och fjärde styckena.

Skulle anställningstiden utlöpa innan den anställde återvunnit sin arbetsförmåga, äger han, intill dess han återvunnit denna eller kommit i åtnjutande av sjukpension, rätt till särskild ersättning med belopp för månad, motsvarande 65 procent av den i 3 § första stycket fastställda lönen.

9 §.

Den anställde, hans maka samt barn för vilket barnförmåner kan utgå är berättigade att i händelse av sjukdom eller olycksfall erhålla ersättning för sjukvård från NIB enligt de grunder som gäller för utrikesförvaltningens tjänstemän med stationering utomlands.

10 §.

Sjuklön enligt 8 § utgår ej för tid innan vederbörlig anmälan om sjukdomen eller olycksfallet gjorts.

Från sjuklön och ersättning enligt 8 eller 9 § må NIB göra avdrag för varje motsvarande ersättning som vederbörande på grund av lag eller författning är berättigad erhålla från annan än NIB.

11 §.

Anställning skall förenas med pensionsrätt enligt SPR såsom om anställningen avsåg extra ordinarie statlig tjänst i lönegrad med en avgångsskyldighet på grund av ålder vid utgången av månad .

12 §.

Anställningen må uppsägas att upphöra före utgången av den i 1 § stadgade tiden.

NIB skall iakttaga en uppsägningstid av sex månader och den anställde en uppsägningstid av ett år.

Sker uppsägning från NIB:s sida äger den anställde rätt till avgångsvederlag enligt vad därom stadgas i 13 §, såvida icke uppsägningen skett på grund av att den anställde gjort sig skyldig till grov försummelse eller eljest i eller utom tjänsten förhållit sig på sätt som varit ägnat att skada den svenska biståndsverksamheten.

13 §.

Avgångsvederlag innefattar ersättning för mistade löneförmåner för tiden från och med den dag då anställningen upphört på grund av uppsägning från NIB:s sida till och med den dag då anställningen skulle ha upphört om uppsägning ej skett.

Avgångsvederlag utgår för sagda tid med belopp motsvarande skillnaden mellan den i 3 § första stycket stadgade lönen och den inkomst av förvärvsarbete, som den anställda under samma tid haft eller skäligen skulle ha kunnat skaffa sig.

Har den anställda åsamkats särskilda kostnader på grund av att anställningen upphört i förtid utgår skälig ersättning även härför.

14 §.

Den anställda är skyldig att på NIB:s anmodan återvända till Sverige om han uppsäges eller om han drabbas av sjukdom eller olycksfall som kan väntas medföra arbetsoförmåga under minst sex månader eller, om kortare anställningstid återstår, under återstoden av anställningstiden.

15 §.

Konstateras under anställningstiden att de ekonomiska förutsättningarna för avtalet väsentligen rubbats till följd av pris- och/eller kursändring skall det i 3 § angivna utlandstillägget ändras.

Väsentlig rubbning skall anses föreligga om den kombinerade effekten av pris/kursändring sedan avtalet slöts, uppgår till minst tjugo procent av summan av lön efter skatt och utlandstillägg.

16 §.

Utän hinder av vad i 1 och 12 §§ är stadgat om anställningstid och om uppsägning skall vid tillämpningen av detta avtal anställningsförhållandet ej anses upphöra förrän den anställda återkommer till Sverige eller den tid utlöper som skäligen kan beräknas åtgå för hemresan.

Genomföres under anställningstiden ändring i lag eller annan författning, som är av betydelse för tillämpningen av detta avtal, skall ändringen, där ej annat överenskommes, lända till efterrättelse mellan NIB och den anställda.

17 §.

Twist om tolkning eller tillämpning av detta avtal skall avgöras genom skiljedom enligt lagen om skiljemän.

Detta anställningskontrakt, varav två likalydande exemplar är upprättade och utväxlade, godkännes härmed till alla delar.

Stockholm den

19 .

Innehållsförteckning

I. Inledning	3
Bilateral biståndsverksamhet	3
Multilateral biståndsverksamhet	7
II. NIB-experterna	12
Allmänna anställningsvillkor	12
Nu tillämpade allmänna anställningsvillkor	12
Utredningens förslag till allmänna anställningsvillkor	13
Yttranden	16
Lönesystemet	18
Gällande bestämmelser	18
Utredningens förslag beträffande systemet för löneavvägningen	19
Allmänna synpunkter	19
Bostadskostnader	20
Barnkostnader	21
Representationskostnader	23
Avvägningen av lönekärnan	23
Lönedifferentiering efter civilstånd	24
Kostnader för särskild utrustning	25
NIB:s lönelegation	26
Yttranden	26
Sjukförmåner	28
Sjuklön	28
Sjukvårdsförmåner	30
Gällande anordningar	30
Utredningens förslag	31
Yttranden	32
Pensionsförmåner m. m.	32
Pensionsförmåner	32
Gällande anordningar	32
SPR och ITP-planen	33
Utredningens förslag	33
Riskgaranti vid dödsfall eller invaliditet	35
Yttranden	36
Semester	37
Gällande bestämmelser	37
Utredningens förslag	37
Yttranden	38
Rese- och flyttningsförmåner	39
Yttranden	40
Frågor om tjänstledighet och meritvärdering m. m.	40
Tjänstledighet för expertuppdrag	40
Utredningen	40
Tillgodoräkning i löne- och pensionshänseende	41
Gällande bestämmelser	41
Utredningens förslag	42
Meritvärdering av tjänstgöring som NIB-expert	43
Yttranden	43

III. De multilateralt anställda experterna	44
Sociala förmåner	44
Gällande anordningar	44
Sjukvårdersättning	44
Sjukpenning	45
Pensionsförmåner	46
Utredningens förslag	47
Yttranden	49
Frågor om tjänstledighet och meritvärdering m. m.	50
Tjänstledighet för expertuppdrag	50
Tillgodoräkning i löne- och pensionshänseende	51
Gällande bestämmelser	51
Utredningens förslag	51
Meritvärdering av tjänstgöring som expert	52
Yttranden	52
IV. Föredraganden	53
V. Hemställan	57
Bilaga. Utredningens förslag till anställningskontrakt	58